

Mari Virkkunen

YHTEISÖKASVATUS OSANA LASTENSUOJELULAITOKSEN
ARKEA

Sosiaalialan koulutusohjelma

YAMK

2018

YHTEISÖKASVATUS OSANAN LASTENSUOJELULAITOKSEN ARKEA

Virkkunen Mari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma, Ylempi AMK
Huhtikuu 2019
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo
Sivumäärä: 55

Asiasanat: Lastensuojelu, yhteisökasvatus, osallisuus

Miten yhteisökasvatuksellinen ajattelu on muokannut laitoksen arkea? Mistä tilanteesta lähdettiin ja mihin on päästy? Miten yhteisökasvatuksellista toimintatapaa voisi vielä kehittää arjessa? Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia yhden Porin kaupungin lastensuojelulaitoksen yhteisökasvatuskoulutuksen matkaa ja kehittää yhteisökasvatuksellista ajattelu- ja toimintatapaa arjessa lasten osallisuus huomioon ottaen.

Tutkimukseni oli osallistuva toimintatutkimus. Toimintatutkimus sopi hyvin kehittämistyölleni, koska kehittämistyölläni oli tarkoitus kehittää laitoksen arkea ja osallistuin itse myös kehittämiseen. Kehittämistyössäni on myös huomioituna Bikva-mallin asiakasnäkökulma, ajatus kriittisestä asiakkaasta. Pääasiallisina aineistonhankinta metodeina käytin ryhmäkeskustelua ja teemahaastattelua. Sovelsin myös oppimiskahvila-ajatusta viimeisen ryhmäkeskustelun aikana.

Käytin ryhmäkeskustelua aineistonhankinnassa työyhteisön kanssa. Kehittämistyöhön sisältyi neljä ryhmäkeskustelua. Ensimmäisessä ryhmäkeskustelussa keskityttiin yhteisökasvatuskoulutuksesta saadun diasarjan läpikäymiseen, palauttaaksemme mieleen yhteisökasvatuskoulutusta ja sitä miksi yhteisökasvatuskoulutukseen lähdettiin. Toisessa ryhmäkeskustelussa keskityimme kysymyksiin: Millainen tilanne laitoksessa oli ennen koulutukseen lähtemistä? Mitä muuttui matkan varrella? Mitä haasteita oli ja millainen tilanne on nyt?

Lapsilta keräsin aineiston teemahaastatteluina. Teemahaastattelut toteutuivat viiden lapsen kanssa. Kolmannessa ryhmäkeskustelussa kehittämispäivässä kävimme lasten teemahaastatteluista saadut tulokset läpi ja kävimme niiden pohjalta ryhmäkeskustelua arjen kehittäminen, yhteisökasvatus ja osallisuuden lisääminen pohjimmaisena ajatuksena. Viimeisessä ryhmäkeskustelussa sovelsimme oppimiskahvila-ajatusta. Viimeisen ryhmäkeskustelun aihe liittyi yhteisökasvatuksen periaatteisiin ja niiden näkymiseen laitoksessa.

Kehittämistyöllä saatiin vahvistettua jo olemassa olevaa yhteisökasvatuksellista ajattelua ja toimintatapaa, se toi innostusta arjen jatkuvaan kehittämiseen, vahvasti yhteisökasvatuksellisen ajattelun tärkeyttä ja lasten osallisuuden mahdollistamista arkisissa toiminnoissa. Kehittämistyön yhtenä tuloksena oli myös tästä aineistosta koottu asiakirja perehdyttämiskansioon laitoksessa toteutettavasta yhteisökasvatuksesta. Yhteisökasvatuksellisen ajattelun ja toimintatavan jatkuva kehittäminen ja mieleen palauttaminen koettiin tärkeiksi ja niitä päätettiin jatkaa kehittämistyön loputtuakin.

COMMUNITY EDUCATION IN CHILD PROTECTION UNIT

Virkkunen Mari

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services, Master of Social Services

April 2019

Supervisor: Pamppunen Seppo

Number of pages: 55

Keywords: Child protection, community education, participation

How has the community education shaped the everyday life in one child protection unit? Where did we start and what have we accomplished? How could we still develop the community educational thinking in everyday life? The meaning of this development project was to research the one year "trip" in the community educational program in Pori's one child protection unit and develop the community educational thinking and working in the unit's everyday life considering children's participation.

This development project was participatory action research. Action research was good for this project because it was supposed to develop the everyday life in one child protection unit and I also attended in the development. In this project there is also observed BIKVA-models critical client aspect. The material for the research was mainly gotten by using group conversation and theme interview methods. There is also observed learning café method in the last group conversation.

The group conversation method was used by work community. There were in total four conversations. The first conversation was about to repeat the material from the community education program. The main was to refresh the material and answer the question: why did we go to the community education program by the beginning? Second conversation was about questions: what was the situation in the child protection unit before the community education started? What changed along the way? What were the challenges and where do we stand now?

The theme interviews were done with the children who lived in this child protection unit. There were theme interviews with five children, with one child at the time. In the third group conversation which was on a work community's development day we went through the results from the children's interviews. After this we started to discuss about the results by thinking the everyday life development, community education and increasing the children's participation. In the last conversation we observed thoughts of learning café method. The last conversation was about the community education's principles and how these were visible in this unit.

With this development project we got enforced the community educational thinking and working and it brought us enthusiasm to permanently develop the everyday life in this child protection unit. It also strengthened the importance of the community educational thinking and children's participation in their everyday life. One of the results of the development project was also a document compiled for unit's introduction file of its community education. The permanent development of community educational thinking and working was experienced important and it was decided to continue also after this project.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	YHTEISÖKASVATUS.....	8
2.1	Periaatteet.....	9
2.2	Kasvatusyhteisö, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys	11
2.3	Toiminnallinen rakenne	14
2.3.1	Yhteisö- ja henkilöstön kokous	14
2.3.2	Työ ja yhteinen tekeminen	15
2.4	Yhteisökasvatukseen siirtyminen.....	16
3	OSALLISUUS.....	16
3.1	Osallisuuden lakitausta	17
3.2	Osallisuus ja yhteisöllisyys	19
3.3	Näkökulmia osallisuuteen	20
4	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA KEHITTÄMISSTRATEGIA ...	21
4.1	Osallistuva toimintatutkimus	22
4.2	Aivoriihi ja ideointipuu.....	23
4.3	Ryhmäkeskustelut	25
4.4	Biva-mallin asiakasnäkökulma	26
4.5	Teemahaastattelu.....	26
4.6	Learning-café	28
4.7	Aineiston analysointi	29
5	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET JA ANALYSOINTI	30
5.1	Yhteisökasvatuskoulutus ja kaksi ensimmäistä ryhmäkeskustelua	30
5.2	Lasten teemahaastattelut	33
5.3	Kehittämispäivän ryhmäkeskustelut	38
5.4	Oppimiskahvila ja viimeinen ryhmäkeskustelu	44
5.5	Yhteisökasvatus laitoksessa	46
5.5.1	Laitoksen yhteisökasvatukselliset periaatteet.....	49
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI	50
6.1	Ryhmäkeskustelut ja Learning café.....	50
6.2	Teemahaastattelut	51
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
	LÄHTEET.....	55

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategian päätavoite on olla sosiaalisesti kestävä yhteiskunta ja sen yhtenä tavoitteena on kaikkien osallisuuden varmistaminen. Siellä mainitaan myös sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan yhtenä perusajatuksena osallisuuden vahvistaminen ja yhteisöllisyys. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011:1, 3-4.) Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelmassa 2012-2015 puhutaan siitä, että riskiryhmien osallisuutta ja selviytymistä tulisi tukea. Osallisuutta tulisi tukea uudistamalla ja kehittämällä erilaisia osallistavia työmallia. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1, 4, 13.) Myös lastensuojelun laatusuositukset korostavat lapsen edun lisäksi perusoikeuksia, vuorovaikutusta, ammattihenkilöstön työn laatua, lastensuojelun eettisyyttä ja myös vanhempien ja lasten osallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4, 3, 6.) Kehittämistyöni keskittyy vahvasti yhteisöllisyyteen ja lasten osallisuuteen.

Laatusuosituksissa puhutaan myös lasten ja vanhempien mukaan ottamisen tärkeydestä lastensuojelun palvelujen kehittämisessä. Näin ollen esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa kasvattavalla aikuisella on mahdollisuus ymmärtää paremmin työtä asiakkaan eli lapsen näkökulmasta. Myös johdon tasolla on vastuuta esimerkiksi henkilöstöressurssien kautta vuorovaikutustyön onnistumisesta ja osallisuuden toteuttamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4, 19, 27.) Osallisuus on myös hyvin vahvasti läsnä Talentian Sosiaalialan ammattihenkilön eettisissä ohjeissa. Siellä puhutaan osallisuuden edistämisen tärkeydestä, asiakkaan oikeudesta saada tietoa ja mahdollisuudesta mielipiteen ilmaisuun ja näin ollen vaikuttamiseen omilla asioilla. Osallisuudesta korostetaan kuitenkin sitä, että se on yksilön tunne eikä sitä voi ulkoapäin vain tuottaa vaan sen pitää näkyä sosiaalialan ammattilaisen tekemässä työssä yhdessä asiakkaan kanssa. (Talentia 2017, 16.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelun käsikirja määrittää lastensuojelun tehtäväksi lapsen puolella ja lasta varten olemisen. Lastensuojelutyötä ohjaa lakitautaiset arvot (mm. lastensuojelulaki) ja sosiaalialan etiikka ja ne ovat lastensuojelutyön lähtökohtia. Sijaishuolto, johon kehittämistyöni kohdistuu, kuuluu osaksi lapsi- ja perhekohtaista suojelua. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelun käsikirjassa

on määritelty seitsemän keskeistä lapsi – ja perhekohtaisen suojelun periaatetta ja osallisuus on myös yksi niistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

Lastensuojelutyö vaatiiikin erityistä osaamista työntekijöiltään ja osaamista tulisikin jatkuvasti kehittää. Vaaditaan vahva peruskoulutus ja sitä tukemaan mahdollisesti erikoistumis- ja täydennyskoulutuksia. Lisäksi olisi hyvä olla kokemusta työn eri osa-alueilta, saada työn laadukkaan toteuttamisen tueksi työnohjausta ja kannustusta sekä mahdollisuuksia lastensuojelutyön kehittämiseksi. Lisäksi myös erilaisten asiantuntijaryhmien hyödyntämistä pidetään tärkeänä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2914:4, 28.)

Porin perusturvassa lastensuojelutyön yhteiseksi ohjenuoraksi on valittu yhteisöhoito. Yhteisöhoidolla on tarkoitus luoda rakenteet työhön ja varmistaa, että nuoren ja hänen perheensä osallisuus on huomioitu lastensuojelulain määräämissä puitteissa. (Rajala 2015.) Porin kaupungin kaikki lastensuojelulaitokset ovat käyneet vuoden mittaisen yhteisökasvatuskoulutuksen. Itse työskentelen yhdessä Porin kaupungin laitoksista. Yhteisökuntoutus-koulutuksessa on vahva ajatus yhteisöstä menetelmänä. Menetelmänä, joka tukee yksilön muutosta. Yhteisöhoito soveltuu hoidollisiin- ja kuntouttaaviin yhteisöihin ja siihen sisältyy paljon käytäntöjä ja rakenteita, joita voi hyödyntää esimerkiksi juuri lastensuojelun yksiköissä. (Evipron www-sivut n.d.) Kehittämistyön aiheena on: Yhteisökasvatus osana lastensuojelulaitoksen arkea ja se on toteutettu 2018 vuoden loppupuolella ja saatu päätökseen 2019 vuoden tammikuussa.

Ajatus kehittämistyöstä lähti yhteisökasvatuskoulutuksen viimeisellä kerralla. Toivoin aiheen löytyvän ja olevan jonkinlainen jatkumo koulutukselle, koska koen, että kehittämistyöhön on näin ollen koko henkilöstön helpompi sitoutua. Kävimme ideointikeskustelun kouluttajien ja esimieheni kanssa ja heiltä nousi ajatuksia yhteisökasvatuksesta ja osallisuuden lisäämisestä lastensuojelulaitoksessa. Jatkoin aiheen työstämistä itsekseni ja opinnäyteen ohjaus opintojaksolla, ohjaavien opettajieni kanssa ja aiheeni alkoi tarkentua. Opintojaksolla käydystä keskustelusta sain ajatuksen tutkia laitoksen henkilökunnan yhteisökasvatuskoulutuksen matkaa ja yhteisökasvatuksellisen ajattelun kehittämistä, lasten osallisuus huomioon ottaen. Keskustelin aiheesta vielä esimieheni kanssa ja aihe vaikutti olevan hyödyllinen ajatellen laitoksen tekemää lastensuojelutyötä ja yhteisökasvatuksellisen ajattelun jatkumista ja kehittämistä.

Tarkoitukseni on siis tutkia matkaa yhteisökasvatuskoulutuksen alusta loppuun. Miksi koulutukseen lähdettiin, miten yhteisökasvatuksellista ajattelua lähdettiin kehittämään, miten se näkyy käytännössä, mitä haasteita matkan varrella oli, mitä se on tällä hetkellä ja miten sitä voisi vielä kehittää lasten osallisuuden näkökulmasta. Kasvatusyhteisön muutoksen hallinnan kannalta on tärkeää tutkia ja nähdä se mistä ollaan tulossa, missä ollaan nyt ja mihin ollaan menossa. Tämänkaltainen hahmottaminen on välttämätöntä, jotta kasvattajayhteisö kykenee kehittämään toimintaansa jatkuvana prosessina. (Kaipio 1999, 211.) Kehittämistyön tavoite on yhteisökasvatuskoulutuksen aineiston mieleen palauttaminen ja yhteisökasvatuksellisen ajattelun jatkumisen vahvistaminen ja kehittäminen. Tavoitteena on parantaa lastensuojelulaitoksessa tehtävän lastensuojelutyön laatua entisestään ja kiinnittää huomiota lasten osallisuuden lisäämiseen. Teen kehittämistyöni Porin kaupungin yhteen lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelulaitos on Porin perusturvakeskuksen alainen seitsemänpaikkainen lastenkoti. Laitos on tarkoitettu pitkäaikaista sijoitusta tarvitseville lapsille. Laitoksen henkilökuntaan kuuluu kahdeksan ohjaajaa sekä vastaava ohjaaja. (Porin kaupungin www-sivut n.d.) Kehittämistyöhön osallistuvat lastensuojelulaitoksen esimies, henkilökunta ja laitoksessa asuvat lapset.

Kehittämistyöni on siis osallistava toimintatutkimus, jonka pääasialliset aineistonhankintametodit ovat työyhteisön ryhmähaastattelut ja lasten teemahaastattelut. Tulosten ja arjen kehittämisen lisäksi konkreettisenä tuloksena syntyi ”Yhteisökasvatus laitoksessa”-asiakirja, joka muistuttaa ja auttaa henkilökuntaa perehtymään laitoksen yhteisökasvatukselliseen ajattelu ja toimintatapaan, yhteisökasvatuksen toiminnallisen rakenteen ja periaatteiden kautta. Tämän asiakirjan kokoamiseen olen käyttänyt hyväksi myös minun ja kahden muun laitoksen työntekijän aiemmin kokoamaa yhteisökasvatuksen esittelyn pohjaa, jota käytimme laitoksemme avoimien ovien yhteydessä. Kehittämistyöni teoriaosuudessa keskityn yhteisökasvatukseen ja osallisuuteen lastensuojelussa. Perustan teoriaosuuden vahvasti yhteisökasvatuksessa vaikuttaneiden Kallevi Kaipion ja Kari Murrin teoksiin. Osallisuudessa keskityn osallisuuteen lastensuojelussa, lakitaustaan ja osallisuuden kokemukseen. Kuvailen myös muutamia erilaisia teorioita osallisuudesta ja sen arvioinnista.

2 YHTEISÖKASVATUS

Yhteisöllisyydestä on haettu ja toivottu ratkaisua ja ehkäisykeinoa esimerkiksi nuorten syrjäytymiseen ja työntekijöiden uupumiseen. Yhteisöllisyyteen liittyy myönteinen elämäntapa ja yksilön tuijottamisen sijasta koko yhteisön miettiminen. Tämä ajattelu-tapa, on jäänyt nyky maailmassa vähän yksilöllisyyden korostamisen jalkoihin. (Murto 2013, 9.)

Yhteisöhoitoa käytetään yleisesti käsitteenä kaikista eri asiakasryhmien auttamiseen pyrkivistä yhteisöllisistä menetelmistä. Kaikille niille yhteistä on yhteisön tietoinen hyödyntäminen perustehtävän toteutuksessa. Yhteisöhoidon erilaisia suuntauksia ovat esimerkiksi päihteiden käyttäjien terapeuttiset yhteisöt ja kasvatukselliset yhteisöt. Terapeuttiset yhteisöt liittyvät enemmän psykiatristen asiakkaiden hoitamiseen ja päihteiden käyttäjien hoitoon ja kuntoutukseen. Kasvatuksellisia yhteisöhoidon suuntauksia edustaa taas yhteisökasvatus ja kollektiivikasvatus. (Murto 2013, 12,14.)

Yhteisön käsitettä on vaikea määritellä. Murto määrittelee yhteisön ryhmäksi, jonka jäsenet tuntevat toinen toisensa ja he ovat kasvotusten kanssakäymisissä keskenään. Yhteisön jäsenet itse tietävät kuuluvansa yhteisöön ja tietävät myös ketä muita yhteisöön kuuluu. (Murto 2013, 12.)

Yhteisökasvatus kehittyi Suomessa Jyväskylän poikien oppilaskodissa 1970-luvulla Kalevi Kaipion toimesta. Yhteisökasvatus on saanut myös myöhemmin vaikutteita Anton Makarenkolta. Kalevi Kaipio tiivistää yhteisökasvatuksen tärkeiksi lähtökohdiksi sen, että yhteisön normien ja sääntöjen tulee muuttua jatkuvasti yhteisön ja yhteiskunnan mukana. Yhteisön kaikki jäsenet luovat yhdessä yhteistä normistoa, jota kaikki kunnioittavat ja joihin kaikki ovat sitoutuneita. Yhteisökasvatus pyrkii tukemaan yksilön kasvua niin, että yksilöstä kasvaa itseensä luottava, yhteistyökykyinen,

vastuuntuntoinen ihminen. (Murto 2013, 15.) Yhteisökasvatuksessa käytettävissä olevat resurssit ohjataan kohti uudenlaista käyttäytymistä. Tarkoituksena on, että kasvatijat ja kasvatettavat yhdessä pyrkivät rehellisyyteen, avoimuuteen, oikeudenmukaisuuteen, vallan ja vastuun jakamiseen ja koko yhteisön kehittymiseen. Näihin päämääriin pyritään yhdessä laatimien normien mukaan. (Kaipio 1997, 57.)

Yhteisökasvatuksessa toiminta menee aikuisjohtoisesti mutta siinä on kysymys kuitenkin demokratiaan kasvattamisesta ja sen oppimisesta. Yhteisökasvatus antaa oppeja demokratiaan kasvamiseen ja sen opettamiseen yhteisöllisesti. Yhteisökasvatuksella pyritään ratkaisemaan kasvatuksellisia ongelmia. Jos lapset jo pienestä pitäen kasvatetaan demokraattisesti toimivaan yhteisöön aikuisen johdolla voi teini-ikäisten yhteisö jo toimia melko itseohjautuvasti. Yhteisökasvatus perustuu yhteiseen suunnitelmaan, päättämiseen sekä velvollisuuksien ja tehtävien hoitamiseen. Kasvattaja ohjaa ja kasvattaa lapsia käyttäen yhteisöä tietoisesti välineenä. (Kaipio & Murto 1980, 10-13.)

2.1 Periaatteet

Yhteisökasvatuksessa on Kalevi Kaipion (1997, 58-71) mukaan kuusi periaatetta: Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys, terveen järjen periaate, avoimuus ja rehellisyys, ehdoton oikeudenmukaisuus, luottamuksen periaate ja fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate. Nämä kuusi Kaipion (1997, 75) kuvaamaa periaatetta ovat toimineet hyvin Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa 1970-luvulla 9-20-vuotiaiden poikien keskuudessa. Jokainen yhteisö voi kuitenkin miettiä omat periaatteensa ja muokata näitä olemassa olevia omaan yhteisöön sopiviksi. Yhteisökasvatuksessa joudutaankin jatkuvasti soveltamaan ja tarkistamaan periaatteita ja se vaatii jatkuvaa keskustelua henkilöstö- ja yhteisökokouksissa (Murto 1997, 250-251).

Yhteisökasvatuksen lähtökohtana on tasa-arvo. Tasa-arvoisuuden periaate sisältää vahvasti ajatuksen demokraattisista oikeuksista. Jokaisella yhteisön jäsenellä on oltava demokraattiset oikeudet. Saavuttaakseen demokraattisen yhteisöllisyyden vaaditaan kuitenkin ankara vastuu. Jokaista yhteisön jäsentä veloitetaan vastuuseen kaikista tehdyistä ratkaisuksista. Aikuisen tehtävänä on löytää keinot kasvattaa lapsi tasa-

arvoisuuteen. Tasa-arvoisuudessa ei ole kysymys kenenkään mielivallasta vaan siitä, että lasta kasvatetaan ja opetetaan tasa-arvoon. Esimerkiksi pienten lasten kanssa voidaan toimia niin, että välillä lapsi saa päättää miten leikitään ja näin ollen johtaa aikuista ja taas toisinpäin. Yhteisöllisyyden periaate liittyy myös vahvasti tasa-arvoisuuteen. Jokaisella yhteisön jäsenellä on vastuu yhteisön toimivuudesta ja yhteisvastuuseen kasvatetaan toimimalla yhteisöllisesti. (Kaipio 1997, 58-60.)

Terveen järjen periaatteeseen liittyy luottaminen omiin ja yhteisön kokemuksiin. Ratkaisuja ei enää tehdä ajatuksella “näin on aina tehty” vaan, mietitään tarkemmin, miksi näin toimitaan ja ollaan valmiita rohkeasti muuttamaan toimintatapoja. Aikuisen pitää myös olla valmis perustelemaan lapselle miksi toimitaan tietyllä tavalla. (Kaipio 1997, 61-62.)

Avoimuus ja rehellisyys ovat hyvän toimivan yhteisön tärkeitä tukipilareita. Periaate liittyy vahvasti ajatukseen, että jos ihmiset ovat toisilleen avoimia ja rehellisiä heidän yhdessä elämisensä on helpompaa ja parempaa. Näihin periaatteisiin sisältyy myös vahvasti ajatus siitä, että ketään yhteisön jäsentä ei saa kohdella huonosti. Myös tunteiden ilmaiseminen ja tunneristiriitojen yhdessä selvittäminen liittyvät näihin periaatteisiin. Yhteisön toiminnan on oltava myös avointa ja rehellistä suhteessa muuhun maailmaan. Tämän vuoksi erittäin tärkeää on, että kaikenlaisen tiedon kulkeminen tulee olla vapaata ja avointa. Tietoa on pidettävä perusoikeutena yhteisössä kuitenkin loukkaamatta kenenkään yksityisyyttä. Tärkeää on kertoa tietoa kaikille yhteisön jäsenille ja välttää tiedon salaamista tai kertomista vain yhteisön luotettavimmille jäsenille. Tiedon jakaminen epätasaisesti on erittäin suuri vallan väline. Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä tärkeää on vallan ja vastuun jakaantuminen tasaisesti. (Kaipio 1997, 61-64.)

Ehdoton oikeudenmukaisuus on suorassa yhteydessä yhteisön saavuttamiin tuloksiin ja sen toimivuuteen. Jokaisen yhteisön jäsenen on koettava yhteisö oikeudenmukaisesti toimivaksi. Tilanteet, joissa esimerkiksi yhteisön johtoporras puolustelee työntekijän tekemää virhettä vaikuttaa hyvin negatiivisesti yhteisön toimivuuteen ja rehellisyyteen. Kasvatuksessa oikeudenmukaisuus linkittyy hyvin vahvasti tasa-arvoisuuteen ja demokraattisuuteen. Jos yhteisön jäsen kokee, ettei kasvattaja ole toiminut oikeudenmukaisesti pitäisi hänellä olla oikeus asian kriittiseen käsittelyyn.

Oikeudenmukaisuuden valvontaa tarvitsevat eniten yhteisön “heikoimmat” jäsenet, jotka eivät ole kovin rohkeita itseään puolustamaan tai kyseenalaistamaan asioita. Lasten ja nuorten epäsosiaalinen käytös liittyy yleensä siihen, että he kokevat epäoikeudenmukaisuutta ja jos tämä asia korjataan yleensä, käytös muuttuu paremmaksi. Yhteisön olisi tarkoitus kasvattaa oikeudenmukaisesti toimivia jäseniä, niin, että he ovat kaikki valmiita puolustamaan heikommassa asemassa olevaa. (Kaipio 1997, 65-66.)

Luottamuksen periaatteessa yhteisön jäsenelle pitää antaa mahdollisuus olla luottamuksen arvoinen. Jos jäsentä jatkuvasti epäillään niin hän ei pian itsekään pysty enää uskomaan, että voisi olla luotettava. Jos yhteisössä tekee virheen ja pettää muiden luottamuksen, pitää asia käsitellä yhteisökokouksessa. Jäsenelle pitää kuitenkin antaa sellainen kuva, että asia on käsitelty ja häneen ollaan jatkossa valmiita yhä luottamaan, katse on suunnattava tulevaisuuteen. Luottamuksen osoittaminen epäsosiaalisille nuorille on välttämätöntä, jotta voidaan luoda sosiaalinen yhteisö. (Kaipio 1997, 66-67.)

Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate korostaa yhteisön jokaisen jäsenen turvaa toimia yhteisössä ilman fyysisen tai psyykkisen väkivallan uhkaa. Yhteisössä tulee olla tärkeänä asiana se, että väkivalta ei ole ratkaisukeino missään tilanteessa ja tähän on kasvattajien puututtava yhä vahvemmin. Myös yhteisön muilla jäsenillä on velvollisuus puuttua, jos he näkevät väkivaltaa. Myös erilainen psyykinen väkivalta kuten nimittely ja haukkuminen esimerkiksi toisen fyysisistä ominaisuuksista on kiellettyä. Jos tällaisia asioita yhteisössä ilmenee, on ne otettava yhteisökokoukseen käsitelyyn. (Kaipio 1997, 71-72, 73.)

2.2 Kasvatusyhteisö, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys

Kasvattajayhteisöksi luetaan joukko kasvattajia, jotka yhdessä toteuttavat kasvatusta jossain yhteisössä. Kasvatusyhteisössä asuva lapsi joutuu yhteisössä useamman kuin yhden tai kahden ihmisen ohjaamaksi. Jos yhteisöllä ei ole minkäänlaista yhteisöllistä toimintaa eivät hyvätkään kasvattajayksilöt voi saavuttaa kasvatuksen perusedellytyksiä: johdonmukaisuutta, määrätietoisuutta, varmuutta eikä kasvatettavien luottamusta. Yhteisön toiminta on järjestettävä niin, että riittävä johdonmukaisuus voi toteutua ja taata onnistuneempaa kasvatusta. (Kaipio 1999, 201-202.)

Sekä kasvattaja, että kasvatettava ovat kuitenkin yksilöitä kasvatusyhteisössä. Kasvattajan toiminta yhteisössä voi pohjata hyvinkin erilaisiin lähtökohtiin. Kasvattajan käyttäytymiseen vaikuttaa hyvin paljon kasvattajan sisäistämä kulttuurimalli ja kasvatustamalli, sosiaalinen asema ja koulutustausta. Yhteisössä kasvatustaitoja voi oppia ja kehittää osallistumalla erilaisiin toimintoihin. Jokaista tilannetta kasvattajan ja kasvatettavan välillä kutsutaan kasvatustilanteeksi. Sen vuoksi tilanteita olisikin hyvä pohtia ja miettiä miten niitä voisi käyttää kasvatuksellisesti hyväksi. Erittäin tärkeänä pidetään kasvattajien välisiä keskusteluita tilanteista ja sitä, että kasvattajalla on halu vaikuttaa kasvatettaviin myönteisesti. Rooli käsitteen avulla voidaan myös tutkia kasvattajan käyttäytymistä ja kasvatustaitoja. Harrisin (1976) transaktioanalyttisen mallin avulla on mahdollista havainnollistaa kasvattajan rooleja kasvatusyhteisössä. (Kaipio 1999, 170-171,176-177.)

Harrisin mallissa ei puhuta rooleista vaan tiloista mutta mallia on mahdollista soveltaa myös rooliajatteluun. Mallissa on kolme roolia vanhempi, aikuinen ja lapsi. Vanhempi roolina tarkoittaa samaa kuin esimerkiksi äidin rooli lapselleen ja aikuisen rooli kypsän aikuisen roolia. Kasvattajan on tärkeä hallita kaikki roolit ja ymmärtää mahdollisuus niiden tietoiseen käyttämiseen kasvatuksessa. Eri rooleissa ihminen käyttäytyy tilanteissa eri tavalla. Tärkeää olisi myös pohtia tietoista roolin valintaa ennen ja jälkeen kasvatustapahtuman. Kasvattajan rooli suhteessa kasvatettavaan saattaa vaihdella tilanteen mukaan. Kytäkseen johdonmukaiseen kasvattamiseen ja ohjaamiseen on erittäin tärkeää erottaa eri roolit toisistaan. Joissain tilanteissa esimerkiksi lasten hassutteluun mukaan meneminen lapsen roolissa, kuitenkin aikuisena voi olla tärkeä taito. (Kaipio 1999, 177-178.)

Käytännön kasvatustilanteita olisikin hyvä analysoida jälkikäteen. Kaipio ja Murto ovat kehittäneet kasvatustaitojen analyysimallin, joka etenee seuraavanlaisesti. Analyysi aloitetaan tapahtuneen kuvauksella. Tapahtunut tilanne kuvataan mahdollisimman tarkasti ja pohditaan siihen liittyvät asiat kuten ilmapiiri ja sen muutos, henkilöiden käytös ja tapahtuman seuraukset. Sen jälkeen tapahtuma eritellään. Eritellään kasvattajan ja kasvatettavan käyttäytymistä ja heidän tekemiään ratkaisuja. Apukysymyksenä voi käyttää esimerkiksi: Miten toimittiin ja mitä sanottiin? Mitkä olivat toiminnan seuraukset ja olivatko ne haluttuja? Mitkä tekijät edesauttoivat halutun lopputuloksen

saavuttamista ja mitkä olivat esteenä? Seuraavaksi mietitään vaihtoehtoinen toimintamalli. Mietitään mitä muita vaihtoehtoja tilanteessa olisi voinut olla. Mitä olisi voitu tehdä toisin ja mitä siitä olisi seurannut? Lopuksi kuvataan tilanne uudelleen niin kuin sen nyt ratkaisisi, jos se toteutuisi uudelleen. Analyysia voi toteuttaa yksinkin ja onkin tärkeää ymmärtää, että myös kasvattajayhteisön jäsen voi yksilönä edistää yhteisön toimintaa. (Kaipio 1999, 186-187.)

Lapsi toimii myös yksilönä yhteisössä. Tärkeää on osata ottaa huomioon lapsen persoonallisuus ja sen kehittyminen yhteisössä. Yksilön minäkäsitys on jokaisella hyvin erilainen ja se vaikuttaa siihen, että jokainen lapsi kokee ja tulkitsee tilanteet eritavoilla. Kasvattajana tämä asia on tärkeä ymmärtää ja havaita jotta pystymme toimimaan tilanteissa niin, että ne edesauttavat yksilön kehittymistä myönteiseen suuntaan. Yksittäiset tilanteet ovatkin tärkeässä asemassa vaikuttamassa yksilön käyttäytymiseen ja tehtyihin ratkaisuihin. Jokainen yksittäinen tilanne kasvatusyhteisössä tulisi ottaa huomioon vaikuttamismahdollisuutena. Taito ymmärtää kasvatustilanteita on opittavissa ja harjoiteltavissa esimerkiksi edellä kuvatun analyysimallin avulla. (Kaipio 1999, 187-195.)

Yksilöllisyyttä voidaan pohtia myös subjektiviteettina. Saman tilanteen kokeminen voi olla eri yksilöille hyvin erilainen ja heidän näkökulmastaan täysin aito. Subjektiviteetti on yksilön kuva itsestään suhteessa ympäristöönsä. Se sisältää persoonallisuuden, kokemukset ja suhteen yhteiskuntaan. Tärkeää on kunnioittaa lapsen subjektiviteettiä ja pyrkiä ymmärtämään sitä. Kuitenkin niin, että kasvattajalla on selkeät kasvatus- ja moraaliperiaatteet. Tällöin lapsen asettuessa näitä periaatteita vastaan omasta subjektiviteetistään on kasvattajalla riittävä taito ohjata lasta ymmärrettävästi. Tällaisen ymmärrettävän ohjauksen avulla on mahdollista kasvattaa lapsen itsenäisyyttä ja moraalialueita. Kun ymmärtää lapsen subjektiviteetin ja osaa arvioida sitä on yhteisöllisillä toimenpiteillä myös mahdollista vaikuttaa myönteisesti yksilöllisen identiteetin kehittymiseen. Yhteisötoiminta, jonka mukana tullut uudenlainen vuorovaikutus ja valtajärjestely edesauttavat uutta toimintakulttuuria, yksilöllistä identiteettiä ja sosiaalista minuutta. (Kaipio 1999, 199-200.)

2.3 Toiminnallinen rakenne

Toiminnallisella rakenteella tarkoitetaan kaikkia toimintaosia, jotka ovat osana asiakkaiden arkipäiväistä elämää. Yhteisöhoidollisia toimintaosia lastensuojelulaitoksissa voivat olla esimerkiksi erilaiset yhteisön kokoukset ja työtehtävät. Henkilökunnalla ja asiakkailta on olemassa omia kokouksiaan ja tehtäviään mutta jos ne ovat liian erillään toisistaan ja yhteistä toimintaa on vähän, voi yhteisöllä olla suuri riski tulla hajanaiseksi. Hajanaisella yhteisöllä on vaikea kasvattaa ja kuntouttaa asiakkaita. (Murto 1997, 239-240.)

2.3.1 Yhteisö- ja henkilöstön kokous

Säännölliset kokoukset tukevat yhteisön ehjänä pysymistä. Yhteisöllä voi olla koko yhteisön kokouksia, joita pidetään yhteisöhoidon kannalta todella tärkeinä, kriisikokouksia, osaston kokouksia ja henkilökunnan omia kokouksia. Yhteisöhoidossa vertaisryhmien hyödyntämistä kasvatuksessa pidetään erityisen tärkeänä. (Murto 1997, 240-242.)

Koko yhteisön kokouksissa tärkeintä on perustehtävän esillä pitäminen, avoimen keskustelun luominen, päätösten tekeminen ja sääntöjen noudattaminen ja niiden valvominen. Osaston kokouksissa tehdään osaston arkeen liittyviä päätöksiä ja mietitään osaston tilannetta. Keskiössä ovat yleensä toimintojen suunnittelu, valmistelu, tehtävien jakaminen, sääntöjen sopiminen, niiden noudattaminen ja valvominen. Osastokokouksissa voidaan myös käsitellä yhteisössä esiintyviä ristiriitoja. (Murto 1997, 240-242.)

Lasten ja aikuisten yhteiset kokoukset ovat menetelmä, joka tuottaa vertaisryhmän avulla tuloksia. Lapset tulisi ottaa yhteisissä kokouksissa mahdollisuuksien mukaan tasavertaisesti käsittelemään, suunnittelemaan ja päättämään yhdessä aikuisten kanssa. Kuitenkin niin, että aikuiset asettavat selvät reunaehdot ja rajat, joiden puitteissa toimia. Vertaisryhmän tietoinen hyödyntäminen muutenkin kuin yhteisökokouksissa on yhteisöhoidossa tärkeässä roolissa. Lapsia ja nuoria ohjataan yhä enenemässä määrin

ratkaisemaan asioita yhdessä yhteisten, yhdessä luotujen normien puitteissa. (Kaipio 1999, 215-216.)

Henkilökunnan omat kokoukset eli henkilöstön kokoukset ovat myös tärkeässä roolissa. Henkilöstön väliset suhteet ja henkilöstön muodostama yhteisö luovat pohjan hyvälle yhteisöhoidolle. Yhteisöhoitoon siirryttäessä haasteellisinta on juuri hyvän ja avoimen henkilöstöyhteisön luominen. Tämän pohjan rakentamisessa yksikön esimies on tärkeässä roolissa. Yhtenäisten toimintalinjojen rakentuminen ja löytyminen on onnistuneen hoidon edellytys ja se vaatii yhteisiä kokouksia. Esimiestasolta pitää pystyä turvaamaan aika yhteisille kokouksille ja esimiehen vastuulla on myös kokousten sujuminen. Esimiehen pitää olla esimerkkinä avoimuudesta ja rohkaista muita puhumaan ja kuuntelemaan. Yleistä yhteisöhoidollisille yksiköille on myös se, että henkilöstöryhmät käyttävät ulkopuolista työnohjaajaa oman yhteisönsä hyvinvoinnin tukemiseksi. (Murto 1997, 242-243.)

2.3.2 Työ ja yhteinen tekeminen

Työ on tärkeässä roolissa yhteisöhoidon kasvatuksellisia, kuntouttavia ja terapeuttisia tehtäviä. Yhteisössä työt yleensä keskittyvät arkisiin tehtäviin kuten siivoukseen, ruoan valmistukseen, yhteisön ulkopuolella asioiden hoitamiseen, kunnostukseen yms. Arkisten askareiden tekemisellä opitaan sosiaalisia taitoja ja vastuuta. (Murto 1997, 245.)

Yhteisöhoitossa korostetaan myös yhteisen tekemisen tärkeyttä, yhteisten juhlien arvostamista ja kulttuuria. Esimerkiksi yhteisön jäsenten nimi- ja syntymäpäiväjuhlien juhliminen ja erilaisten juhlapäivien viettäminen ja valmistelu yhdessä lisäävät yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Myös erilaiset yhteiset retket ovat tärkeä osa yhteisöhoitoa. Ne luovat yhteistä myönteistä odotusta ja oppimiskokemuksia. Olennaisena osana kasvatuksellisten yhteisöjen arkea ovat myös opiskelu ja erilaiset harrastukset, jotka kuuluvat myös yhteisön toiminnalliseen rakenteeseen. (Murto 1997, 247.)

2.4 Yhteisökasvatukseen siirtyminen

Monissa kasvatusyhteisöissä on jo olemassa useita käytäntöjä, joita pidetään yhteisökasvatuksessa tärkeänä. Usein yhteisökasvatukseen siirtyminen onkin näiden jo olemassa olevien käytäntöjen kehittämisessä ja tarkoituksenmukaisessa käyttämisessä. Yhteisökasvatuksen ydintä on yhteisön jatkuva tutkiminen, erilaisten toimintatapojen kokeileminen, yhdessä asioiden arvioiminen ja avoimuus. Yhtenä tärkeimmistä asioista pidetään jatkuvaa keskustelua, joka mahdollisesta yhteisten foorumien kuten erilaisten kokousten avulla. Keskustelua tarvitaan muun muassa tavoitteista, yhteisön jäsenten tehtävistä, periaatteista ja niiden tulkinnoista. Myös ristiriidoista keskusteleminen on yhteisökasvatuksen tärkeimpiä asioita. Ristiriitoja ei voida koskaan täysin ehkäistä ja siksi niiden kautta on yhteisön hyvä oppia. Niiden oikein käsittelemisen arvo on erittäin tärkeä yhteisön kehitystä ajatellen. Yhteisöllä voi olla sisäisiä ja ulkoisia ristiriitoja. Jos ei pystytä sisäisiä ristiriitoja ratkomaan niin ulkoisten ratkomisesta tulee helposti myös mahdotonta. Yhteisön pitää jatkuvasti kyetä kriittisesti arvioimaan tilannettaan, sekä yksilön omaa toimintaa. Perustehtävää on jatkuvasti tarkistettava ja tuotava esille. Mitä varten me olemme olemassa ja mitkä ovat tavoitteemme? Tärkeää on myös, että yksikön esimies järjestää aikaa yhteisille kokouksille, joissa voidaan keskustella yhteisön asioista. Esimiehen on tärkeää myös omalla esimerkillään tukea avointa keskustelua. Kokemusten jakamisella opitaan tärkeitä asioita koko työyhteisöstä, tehtävästä työstä, itsestä ja toisesta. (Murto 1997, 253-255.)

3 OSALLISUUS

Lastensuojelun velvollisuutena on toimia lapsen edun mukaisesti. Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten he voivat olla mukana sekä toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota tehdään heidän etunsa turvaamiseksi. Laajemmin osallisuus on yhteisöön kuulumista, liittymistä ja siihen vaikuttamista. Mahdollisuus osallisuuteen itselle merkittävässä yhteisöissä vahvistaa identiteetin kehittymistä ja ymmärrystä siitä kuka minä olen, mihin kuulun ja miten elän. Osallistuminen tuo oppimisenkokemuksia siitä miten ollaan ja eletään yhdessä. (Hotari, Ojanen & Pösö 2013, 149.) Vastavuoroisuus on

otettava huomioon. Jos ei ole mahdollista päästä mukaan asioiden käsittelyyn, eikä niistä saa tietoa on mahdotonta myöskään päästä vaikuttamaan. Osallistuminen on yleensä toimintaa, jossa osallisuus ja osallisuuden kokeminen konkretisoituvat. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018.)

Moisio (2018, 15.) määrittelee lasten osallisuuden tarkastelun lähtökohtia. Hänen mukaansa lasten osallisuutta lastensuojelussa voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Osallisuutta voidaan tarkastella juridisesta näkökulmasta, peilata sitä esimerkiksi aikuisten vallankäyttöön päätöksentekoprosesseissa tai tarkastella sitä arjessa ja käytännön tasolla. Kehittämistyössäni keskityn enemmän käytännön tasoon, jättämättä kuitenkaan lakitaustaa huomioimatta. Moisio (2018, 15-16) määrittelee myös lastensuojelun ympäristöissä tapahtuvan osallisuuden reunaehdoiksi luottamuksellisen ja avoimen vuorovaikutuksen, sekä yhteisön, jossa nämä voivat mahdollistua. Hän mainitsee myös osallisuuden olevan jatkuva prosessi, jossa informaation jakaminen vuoropuhelussa lapsen kanssa on hyvin oleellinen asia.

3.1 Osallisuuden lakitausta

Lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevissa asioissa on turvattu lainsäädännöllä ja näin ollen osallisuus onkin lähtökohtaisesti lakeihin pohjautuva ilmiö (Pajulammi 2014, 138-139.) Osallisuudesta säädetään kansallisella tasolla useissa eri laissa ja kansainvälisellä tasolla Yk:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista. Kansallisella tasolla osallisuudesta säädetään muun muassa Perustuslaissa, Lastensuojelulaissa ja laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Myös Yk:n yleissopimus lapsen oikeuksista määrittelee oikeudet, jotka kuuluvat kaikille lapsille. Se määrittää myös sen, että lasten näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Samaa asiaa löytyy myös Perustuslaista ja Laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Hotari ym. 2013, 149-150.)

Nykyinen lastensuojelulaki on astunut voimaan 13.4.2007. Lastensuojelulain (417/2007) neljäs luku käsittelee kokonaan lasten osallisuutta. (Lastensuojelulaki 4 luku.) Lastensuojelulaki, korostaa lapsen osallisuutta kaikissa lastensuojelullisissa asioissa. Tärkeää on lapsen mielipiteen selvittäminen, kuuleminen, puhevallan käyttö

ja edunvalvonta. Lastensuojelulaki korostaa myös lapsen huomioimista, tapaamista, keskustelua ja päätöksentekoon mukaan ottamista. Näin ollen lapsen on helpompi ymmärtää aikuisten ajatuksia siitä mitä hänen tilanteestaan ajatellaan, mitä vaihtoehtoja hänellä on ja millä tavoin hän itse pystyy asioihinsa vaikuttamaan. Lapsille on osoitettu vahvoja ja laajoja oikeuksia liittyen osallistumiseen ja tasa-arvoisena olemiseen mutta kuitenkin usein lapsen oikeus osallistumiseen on niistä heikoimmin tunnettu. (Hotari ym. 2013, 149-150.)

Lasten oikeus osallisuuteen tulisi ottaa vakavasti. Osallisuuden käsitteen määrittely tuottaa usein haasteita ja osallistumisen konkreettinen toimintamuoto on hyvin kontekstisidonnainen. Eri tieteenalat määrittelevät käsitteen eri tavalla ja erilaisista lähtökohdista. Osallisuudessa on usein kysymys eri tieteenalojen risteyksestä. Monessa tilanteessa osallisuutta on vaikea kuitenkaan käsitellä vain yhdestä näkökulmasta. Oteetaan esimerkiksi lapsen huoltoriita tapaus, jossa lapsen osallisuuden merkitystä on erittäin haasteellista arvioida vain pelkillä lainopillisilla tiedoilla. Tärkeää olisikin, että ammattilaisilla olisi myös tietoa muiden tieteenalojen lähestymistavoista ja tutkitusta tiedosta. Lainopillisesti osallistuminen mielletään liittyväksi esimerkiksi erilaiseen päätöksentekoon tai lapsen edustamiseen. Usein keskustelussa lainopillisesta näkökulmasta puhutaan erilaisista säädöksiin liittyvistä ikärajoista. Osallisuudessa on kuitenkin kyse myös muusta kuin lainopillisista säädöksistä. Esimerkiksi Yk:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa aikuisten ja lasten välillä tapahtuvaa jatkuvaa vuoropuhelua. Lapsen oikeus ilmaista omia näkemyksiään vapaasti ja saada ne huomioon otetuksi koskee hyvin laajalti monia erilaisia toimintaympäristöjä. Sosiaalisen ja poliittisen kulttuurin tulisi muuttua. Pitäisi saada muutettua perinteisiä ja kulttuurisia asenteita ja se vaatisi enemmän tieteenalojen rajoja ylittävää tarkastelua. (Pajulammi 2014, 5-8.)

Usein yhteiskunnallisissa käytännöissä lapsen oikeudet joko toteutuvat tai jäävät toteutumatta. Yhteiskunnalliset käytännöt ovat lapsen arkipäivää eli esimerkiksi koulut, päiväkodit ja harrastukset. Lapsen oikeudet hukkuvat helposti erilaiseen lainsäädäntöviidakkoon ja näyttäytyvät helposti hyvin pirstaleisina ja vaikeasti ymmärrettävinä. Pitää muistaa, että oikeudet ovat laissa velvoitettuja, eikä vain vapaaehtoisesti noudatettavia. Lasten osallisuus-oikeuksien parantamiseen tarvittaisiin systemaattisempaa lapsioikeutta ja sen selittämistä ymmärrettävällä tavalla. Taustalla tulisi näkyä yhä

vahvemmin Yk:n lastenoikeuksien sopimus, jonka velvoittavuutta ja sisältöä Suomesakaan ei ole vielä täysin ymmärretty. Lasten oikeutta osallisuuteen tulisi myös korostaa oikeusperiaatteena ja sen tulisi näkyä aina esimerkiksi erilaisten säädösten sisällössä ja taustatyössä. Myös lasten kanssa työskentelevien koulutuksessa sen tulisi olla vahvasti esillä. Lasten osallisuudessa ei ole kyse siitä, että lapsi saisi itse päättää asioistaan. Osallisuusajattelun ei ole siis tarkoitus korostaa lasten päätösvaltaa vaan se pyrkii ottamaan lapsen vakavasti yksilönä ja tämän yhteiskunnan jäsenenä. (Pajulammi 2014, 449-453.)

3.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys

”Osallisuudessa pyritään yhdenvertaisuuteen, jossa jokaiselle lapselle löytyy tapa tulla kuulluksi” (Turja 2017). Yhteisön merkitys osallisuuden kokemisessa on valtava koska yksin ei voi olla osallisena. Yhteisö, joka mahdollistaa osallisuuden kokemuksen antaa nuorelle myös oikeuden omaan identiteettiin ja arvokkuuteen. Oikeuksien lisäksi tärkeässä asemassa on vastuu yhteisön muiden jäsenten osallisuudesta ja koko yhteisön toiminnasta. Yhteisön turvallisuus ja lasten ja nuorten kanssa vietetty aika on hyvin oleellinen osa osallisuuden edistämisessä lastensuojeluympäristöissä. (Moisio 2018, 16-17.)

Osallisuuden kokemuksessa on usein kysymys vuorovaikutuksesta. Osallisuus onkin yleensä lapsen subjektiivinen kokemus omasta osallistumisestaan esimerkiksi tietyissä yhteisöissä. Kokemusta siitä millaiset vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet lapsella yhteisössä on. Osallisuuden kokemusta me emme voi siis suoraan lapselle tehdä mutta voimme luoda sille edellytyksiä. Joskus osallisuuden kokemus voi olla myös kieltäytyminen osallistumisesta ja se pitäisi myös hyväksyä. Myös pienillä lapsilla on yhtäläinen oikeus osallisuuteen, jolloin aikuinen onkin vielä suuremmassa roolissa luomassa sille edellytyksiä. Pienten lasten kohdalla erityisen tärkeää on arkikäytännöissä lapsen kuuleminen. Kun tarkastellaan lasten osallisuutta yhteisössä, kyse on yleensä lasten suhteesta aikuisiin ja aikuisten vallankäyttöön. Osallisuuden voidaan ajatella olevan näiden yhtälöiden summa. Mitä enemmän lapset pääsevät mukaan tekemään päätöksiä sitä enemmän heillä voidaan ajatella olevan osallisuutta toiminnassa. Aikuiset ovat avainasemassa osallisuuden kokemuksen mahdollistajina.

Osallisuudesta on tehty useita erilaisia mallinnuksia, seuraavissa kappaleissa esiteltyinä kaksi erilaista lähestymistapaa. (Hotari ym. 2013. 150-151.)

3.3 Näkökulmia osallisuuteen

Harry Shierin malli osallisuudesta (Osallisuus: valmius, mahdollisuudet ja velvoitteet) koostuu viidestä portaasta. Alimmalla portaalla on alin osallisuuden aste ja ylimpänä ylin. Kolme ensimmäistä porrasta tulisi toteutua, että lapsen oikeuksien minimiedellytykset täyttyisivät. Portaat alhaalta ylöspäin: lapsien kuunteleminen, lapsien tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa, lasten näkemyksien huomioonottaminen, lapsien ottaminen mukaan päätöksentekoon ja lasten kanssa vallan ja vastuun jakaminen. Mallin avulla on mahdollista arvioida osallisuuden astetta. Jokaisesta portaasta voidaan pohtia kysymyksiä, millaiset valmiudet itsellä on tämän toteuttamiseen, millaiset konkreettiset mahdollisuudet ja liittykö portaaseen jotain velvoitteita esimerkiksi laista tulevia. (Oranen 2008, 10.) Porrassajattelua on kuitenkin kritisoitu sen aiheuttamasta mahdollisuudesta kaavamaiseen ajatteluun. Osallisuuden kokeminen riippuu kuitenkin tilanteesta ja siitä mikä on organisaation ja lasten mukaan tarkoituksenmukaista. Ei ole tarkoituksenmukaista ajatella porrasmallia niin, että alimmalta kivutaan ylemmäksi ja petytään jos ei päästä portaalta toiselle vaan porrasmallia voi myös soveltaa ja osallisuus voi toteutua hyvinkin eri tasoilla erilaisissa tilanteissa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.)

Nigel Thomasin näkökulma osallisuuteen on vähän erilainen. Hänen mukaansa osallisuus tulisi jakaa erilaisiin ulottuvuuksiin, ei niinkään mietitä onko osallisuutta vai ei vaan sen muoto voi aina muuttua. Thomasin näkökulmassa lähdetään ajatuksesta, että onko lapsella mahdollisuus valita, osallistuuko hän johonkin prosessiin vai ei. Hänen mukaansa yksi osallisuuden muoto onkin siis osallistumisesta kieltäytyminen, joka pitäisi myös lapselle suoda. Toinen ulottuvuus on mahdollisuus saada tietoa tilanteesta, prosessista ja omista oikeuksista siinä. Kolmantena on oma mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoprosessiin esimerkiksi, että ketä osallistuu palaveriin ja mitä asioita siinä käsitellään. Neljäntenä ulottuvuutena on mahdollisuus ilmaista itseään ja omia mielipiteitään. Viidentenä on mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen.

Tämä liittyy joidenkin lasten vaikeuteen ilmaista itseään, jolloin tulisikin saada apua asian ilmaisemiseen. Viimeisenä eli kuudentena ulottuvuutena on mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Thomas näkee tärkeänä myös työntekijöiden oman asennoitumisen osallisuuteen. (Oranen 2008, 11.)

Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin (2002) mukaan. (Oranen, 2008, 11.)
Mahdollisuus valita
Mahdollisuus saada tietoa
Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin
Mahdollisuus ilmaista itseään.
Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen
Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

Lasten osallisuuden vahvistaminen on tärkeää. Vahvistamisen kannalta on tärkeää nähdä lapsi yksilönä, ymmärtää hänen lähtökohtiaan ja kunnioittaa häntä. Tutustua kunnolla lapseen ja ajatella häntä lapsena eikä vain asiakkaana. Lasta on tärkeä kuulla myös silloin kun lapsen tieto on ristiriidassa aikuisen tiedon kanssa tai vaikka aikuinen ei pidä tietoa yhtä tärkeänä kuin lapsi. Pitää kiinnittää huomiota lapsen kohtaamiseen, lapsi aistii hyvin helposti, jos aikuinen ei ole kunnolla läsnä. Tärkeää on lapsen kuunteleminen aidosti, läsnäolevasti ja halu ymmärtää ja luottaa lapseen. Yksi tärkeä askel lasten osallisuuden vahvistamiseksi on yksinkertaisesti lasten kanssa työskentelyyn varatun ajan lisääminen ja lapseen aina vain paremmin tutustuminen. (Hotari ym. 2013, 159-162, 164.) Lasten osallisuuden kokeminen vaatii työntekijältä taitoa ja valmiuksia tehdä yhteistyötä lasten kanssa. Organisaation on myös luotava mahdollisuus yhteistyön toteuttamiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA KEHITTÄMISSTRATEGIA

Työyhteisöjen kehittämiseen löytyy aina aihetta. Onnistunut työyhteisön kehittäminen vaatii kaikilta sen jäseniltä aktiivisuutta ja alkukartoitusta on hyvä tehdä. Pitää löytää

oikea aika kehittämiselle ja myös kehittämistyön aihe tulee olla ajankohtainen. Parhaimmillaan saadaan koko työyhteisö sitoutumaan hyvin kehittämistyöhön. Myös esimiehen sitoutuminen on tärkeää ja avainhenkilöiden löytäminen. Tarkoitus on kuulla kaikkien osapuolten ajatukset ja erilaiset mielipiteet. On tärkeää, että prosessi on alusta asti ”omaksi” koettu ja vahvasti aloitettu koska aloitusvaiheen onnistuminen on kehittämishankkeen kannalta hyvin tärkeää. (Äimälä, Tuomi & Wallin 2005, 11-17.)

Olen kehittämistyöni alkuvaiheessa valinnut tutkimukselleni sellaiset aineistonhankintametodit, joilla kuvittelin saavani parhaiten kerättyä kehittämistyöni kannalta tarkoituksenomaista aineistoa. Halusin myös, että metodit tukevat yhteisöllisyyttä ja lasten osallisuutta heidän kanssaan tehtävän työn kehittämisessä. Pääasiallisiksi aineistonhankintametoodeiksi valikoitui työyhteisön keskuudessa ryhmäkeskustelut ja Learning cafe-ajatuksen soveltaminen ja lasten kanssa käydyt teemahaastattelut.

Toimintatutkimus antaa hyvän viitekehyksen yhteisön avoimen keskustelun, erilaisten mielipiteiden ja ideoiden hyväksymisen ja käyttämisen opetteluun. Toimintatutkimus voidaan nähdä yhtenä työelämän kehittämisen kulmakivistä. Keskustelulle annetaan suurta painoarvoa ja uusien kommunikaatorakenteiden luominen nähdään tärkeänä. Keskustelulla uskotaan saavutettavan muutosta. Edellytys työyhteisön jatkuvalla kehittymiselle onkin hyvä kommunikaatio. (Lahtonen 1999, 201-2012.)

4.1 Osallistuva toimintatutkimus

Demokraattisuus, osallistuminen ja tutkittavien käytäntöjen muutokseen pyrkiminen ovat toimintatutkimuksen tunnuspiirteitä. (Aaltola & Syrjälä 1999, 13.) Toimintatutkimuksessa pyritään kehittämään erilaisia käytäntöjä entistä paremmiksi, maalaisjärkeä käyttämällä. (Heikkinen 2010, 16.) Toimintatutkimuksen toteuttamiseen löytyy kaksi erilaista tapaa. Tutkija voi ryhtyä kehittämään omaa työtään tutkivalla otteella tai sitten hän keksii itselleen tutkittavan kohteen, jota hän ryhtyy tutkimaan ja kehittämään. Toimintatutkimuksen tekijän tulee kuitenkin ottaa huomioon sekä teoria, että käytäntö kun hän rupeaa toimintaa suunnittelemaan. Oma työtään kehittävä henkilö voidaan kutsua toimija-tutkijaksi. Toimija-tutkijalla on kokemusta käytännön työstä yhteisössä, johon hän tutkimusta tekee. Toimija-tutkijalle yleistä on se, että hän haluaa

selvittää voisiko asioita tehdä toisin, tai entistä paremmin. (Huovinen & Rovio 2010, 94-95.) Kehittämistyössäni on kyse oman työni kehittamisestä.

Kehittämistyöni on siis toimintatutkimus. Toimintatutkimuksissa voi olla erilaisia lähestymistapoja. Toimintatutkimus onkin yleisnimitys lähestymistavoille, joilla pyritään vaikuttamaan ja tekemään käytäntöön kohdistuvaa interventiota. Voidaan puhua yhteistoiminnallisesta tutkimuksesta, osallistuvasta toimintatutkimuksesta tai pelkästään toimintatutkimuksesta. Kehittämistyössäni on kyse osallistuvasta toimintatutkimuksesta, koska osallistun itse tutkittavan yhteisön toimintaan ja sen kehittämiseen. Tarkoitus on avoimesti kertoa tutkimuksen tarkoituksesta ja pyrkiä vaikuttamaan positiivisesti yhteisön elämään. Yhteisön jäsenet otetaan tutkimukseen mukaan, tässä tapauksessa lastensuojelulaitoksessa asuvat lapset ja työntekijät eli aikuiset. Niin kuin toimintatutkimuksen pääajatuksena voisikin pitää, pyrkimystä parempaan, niin juuri tästä on myös minun työssäni kysymys. Toimintatutkimukseen kuuluu myös vahvasti aktiivinen vuorovaikutus ja muiden tutkimukseen osallistuvien kanssa ratkaisujen etsiminen. Tutkija on siis itse myös aktiivisessa asemassa. (Eskola & Suoranta. 2005, 126-128.)

Kehittämistyössäni on myös piirteitä yhteistoiminnallisesta tutkimuksesta. Yhteistoiminnallinen tutkimus on ryhmätason toimintatutkimus. Tällaisessa tutkimuksessa tietty ryhmä tapaa suunnitelmallisesti, keskustelee sovituista teemoista ja kehittää omaa toimintaansa. (Heikkinen 2010, 18.) Tämä tutkimuksellinen ote näkyy työyhteisön kesken käydyissä ryhmäkeskusteluissa.

4.2 Aivoriihi ja ideointipuu

Ajatus kehittämistyöstä lähti liikkeelle yhteisökasvatuskoulutuksen loppupuolella. Aiheeni muodostui ideointikeskustelusta yhteisökasvatuskouluttajien ja esimieheni kanssa. Tätä epävirallista ideointikeskustelua voisi nimittää myös virallisemmin aivoriihiksi. Aivoriihelle tyypillistä on tuottaa suuria määriä uusia ideoita, joista sitten myöhemmässä vaiheessa on mahdollista valita parhaat toteutukseen. Aivoriihessämme ei noudatettu virallista aivoriihen neljää vaihetta mutta keskustelumme sisälsi siitä useita ajatuksia. Keskustelussamme nousi esille vahvasti ongelman asettelu/rajaus

ja ideointivaihe, jossa minä toimin kirjurina. (Haukijärvi, Kangas, Knuutila, Leino-Richert & Teirasvuo 2014, 18.)

Toivoin aiheen löytyvän ja olevan jonkinlainen jatkumo yhteisökasvatuskoulutukselle koska koen, että kehittämistyöhön on näin ollen koko henkilöstön helpompi sitoutua. Kouluttajilta nousi ajatuksia lasten osallisuuden lisäämisestä ja yhteisökasvatuksellisesta näkökulmasta ja sen kehittämisestä. Aiheen työstämistä jatkoin itsekseni aivoriihen tuottamien ideoiden pohjalta ja ohjaavien opettajieni kanssa keskusteluja käyden. Aiheen arviointi/valintavaihe alkoi tuottaa minulle haasteita, kunnes opintojaksolla käydystä keskustelusta sain uusia ajatuksia aivoriihen ideoiden lisäksi ja niistä syntyi ajatus tutkia lastensuojelulaitoksen henkilökunnan yhteisökasvatuskoulutuksen matkaa ja yhteisökasvatuksellisen ajattelun kehittämistä ottaen kuitenkin lasten osallisuus myös huomioon. Koen, että tässä kohtaa pääsin aivoriihen ideointivaiheesta kunnolla arviointi/valinta vaiheeseen, jossa kehittämistyön aihe alkaa rajautua ideoista selkeämmäksi toteutukseksi ja lopulliset teemat alkavat valikoitua. Aiheen valikoitumisen jälkeen esittelin aiheeni esimiehelleni ja muulle työyhteisölle. Sain tukea työyhteisöltä siitä, että kehittämistyö olisi hyödyllinen ajatellen lastensuojelulaitoksen tekemää lastensuojelutyötä ja yhteisökasvatuksellisen ajattelun jatkumista ja kehittämistä. Esimiehelläni tuli vielä ajatus siitä, että kehittämistyöni lopputuloksena voisi olla lastensuojelulaitoksen perehdyttämiskansioon tiivistelmä laitoksessamme toteutettavasta yhteisökasvatuksesta. Koin tämän ajatuksen hyväksi ja päädyin että keskityn tiivistelmässä laitoksen toiminnalliseen rakenteeseen ja yhteisökasvatuksesta nousseisiin periaatteisiin ja kuvaamaan niiden avulla konkreettisesti laitoksessa toteutettavaa yhteisökasvatuksellista työtä. Aivoriihi toimi mielestäni hyvänä ja selkeänä välineenä, kehittämistyön alussa, uusien ideoiden tuottamiseksi. (Haukijärvi ym. 2014, 18-19.)

Aiheen valinnan jälkeen lähdin miettimään millä tavoin kehittämistyöni haluaisin toteuttaa. Lähdin toteuttamaan ideointipuuta valitsemani kehittämistyön aiheen ympärille. Ideointipuuta käytetään yleensä jo aivoriihen ideointivaiheessa mutta minä koin sen tässä kohtaa hyväksi tavaksi jäsentää ajatuksiani ja ideoitani. Ideointipuun tarkoitus on auttaa hahmottamaan asian eri puolia ja näkökulmia ja sen voi tehdä myös ryhmässä. Tässä kohtaa tein puun itsekseni. Tein puun konkreettisesti paperille ja lähdin sen ympärille jäsentämään ideoita työn toteuttamisesta. Ideointipuussani oli pääotsikkona kehittämistyöni aihe: Yhteisökasvatus osana lastensuojelulaitoksen arkea ja

puusta lähti kaksi oksaa. Toinen oksista oli työyhteisö ja toinen oli lapset. Minulle oli alusta asti ollut selvää, että otan lapset jollain tapaa kehittämistyöhöni mukaan mutta en vielä tiennyt miten. Ideoin aluksi useita eri ajatuksia oksien alle mutta loppujen lopuksi jätin mielestäni tärkeimmät puuhun. Työyhteisöoksasta haarautui lopulta kolme oksaa: ryhmäkeskustelu, koulutusaineiston läpikäyminen, kehittämisideat ja lapsioksasta haarautui laitoksen arki ja teemahaastattelu. Tässä kohtaa olin siis pohtinut sitä mitä käytännössä ryhdyn tekemään ja miten. (Haukijärvi ym. 2014, 21-22.)

4.3 Ryhmäkeskustelut

Ryhmäkeskusteluksi voi nimittää keskustelua, jossa ryhmä keskustelee sovitusta aiheesta mutta vapaamuotoisesti. Ryhmäkeskustelussa tärkeässä roolissa on vetäjän rooli ja läsnäolo. Vetäjän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu ryhmän kannustaminen ja ohjaaminen keskusteluun. Normaalisti vetäjä ei itse osallistu aktiivisesti keskusteluun mutta kehittämistyössäni koen, että oma roolini työyhteisön jäsenenä ja tasavertaisena osallistujana on tärkeää ja osallistuin vetäjän roolista myös keskusteluun. (Valtonen 2005, 225.)

Koin ryhmäkeskustelun sopivaksi menetelmäksi kehittämistyöhöni koska työyhteisöllemme ominainen tapa on keskustelu ja työyhteisömme on kooltaan pieni (8 ohjaajaa ja esimies). Tärkeää oli, että minä vetäjänä pidin selkeän aloitus puheenvuoron, jossa kerroin keskustelun tarkoituksen sekä miksi ja miten ryhmässä keskustellaan. Ryhmäkeskustelun tärkeimpänä tavoitteena on saada kaikki mukaan keskusteluun. (Valtonen 2005, 236-237.) Kehittämistyöni tiimoilta pidimme yhteensä neljä ryhmäkeskustelua. Kaksi ensimmäistä ryhmäkeskustelua pidin henkilöstöpalaverien yhteydessä, kolmas ryhmäkeskustelu oli kehittämispäivässä ja viimeinen ryhmäkeskustelu, jossa hyödynsimme myös oppimiskahvila tekniikkaa, oli myös henkilöstöpalaverin yhteydessä. Henkilöstöpalaverien yhteydessä pidettäviin ryhmäkeskusteluihin osallistui vaihteleva määrä henkilöstöä mutta kehittämispäivään osallistui koko työyhteisö.

4.4 Biva-mallin asiakasnäkökulma

Lasten mukaan ottaminen kehittämiseen oli minulle itsestäänselvyys ja se tuki myös ajatusta lasten osallisuuden lisäämisestä. Hyödynsin työssäni BIKVA-mallin asiakasnäkökulmaa ja sen ajatusta kriittisestä asiakkaasta ja siitä, että otetaan asiakas mukaan kehittämiseen. Uskotaan siihen, että asiakkailta saadaan arvokasta tietoa, jota on mahdollista hyödyntää palvelun kehittämisessä. Hyödynsin asiakkaiden eli tässä tapauksessa laitoksessa asuvien lasten kommentteja ja ajatuksia laitoksen arkeen liittyen. BIKVA-mallissa asiakkaalla on keskeinen rooli ja asiakkaita osallistamalla haastetaan työntekijöiden ”itsestäänselvät” toimintatavat. BIKVA-mallissa asiakkaiden osallistaminen liittyy vahvasti asiakkaan omien kiinnostuksenkohteiden, prioriteettien ja valmiuksien kunnioittamiseen. (Krogstrup 2004, 7-8,10.) BIKVA-malli koostuu neljästä vaiheesta ja siinä edetään alhaalta ylöspäin, eli kehittäminen lähtee asiakkaista ja suuntaa jopa poliittisiin päättäjiin asti. Olen soveltanut Bikva-mallin ajatusta sopivaksi omaan kehittämistyöhöni ja keskityin kehittämisessä ainoastaan laitoksen lapsiin ja aikuisiin. (Innokylän www-sivut 2018.)

4.5 Teemahaastattelu

Aineiston keruun lapsilta toteutin haastatteluiden avulla. Kävin paljon pohdintaa siitä, miten/millaiset haastattelut heille toteutan. Haastattelun etuja on haastattelun joustavuus ja vuoropuhelu, jossa on mahdollista tarkentaa asioita. Koen, että varsinkin tiedonkeruussa lapsilta tämä on tärkeä pointti. Haastattelun tärkeimpänä asiana on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Jonka vuoksi päädyin siihen, että kerroin lapsille haastattelusta ja sen aiheesta jo hyvissä ajoin niin he ehtivät siihen itsekseen vähän valmistautua. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-86.)

Erilaisia haastattelutyyppisiä on useita, on muun muassa strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu, avoinhaastattelu ja ryhmähaastattelu. Haastattelujen tyypeistä päädyin toteuttamaan lapsille teemahaastattelut, koska aiheena oli heitä kaikki yhdistävä laitoksen arki. (Eskola ym. 2005, 86.) Aluksi päädyin ryhmähaastattelun pitämiseen mutta pitkän pohdinnan jälkeen tulin siihen tulokseen, että se ei tulisi onnistumaan. Uskoin, että lasten keskinäinen hierarkia tulisi

vaikuttamaan vastauksiin ja osa lapsista ei välttämättä uskaltaisi tuoda omia ajatuksiaan esille. Ryhmähaastattelussa etuna olisi ollut se, että parhaassa tapauksessa vastaajat olisivat voineet innostua antamaan monipuolisempaa palautetta kuin yksilöhaastattelussa mutta päädyin kuitenkin toteuttamaan yksilöhaastattelun teemahaastatteluna. (Krogstrup 2004, 11.)

Teemahaastattelulle tyypillistä on se, että teemat ovat etukäteen mietittyjä. Teemojen lisäksi on yleensä mietitty tarkentavia kysymyksiä, jotka helpottavat teemahaastattelun etenemistä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Mietinkin teemat ja tarkentavat kysymykset itsekseni laitoksen arjesta, yhteisökasvatus ja osallisuus ajattelun taustalla. Teemoiksi muodostuivat:

Omaohjaajuus
Omat palaverit ja sosiaalityöntekijän tapaaminen
Nuorten palaverit
Kotityöpäivä, oman huoneen siivous ja pyykkien pesu
Laitoksen järjestämät retket / yhdessä tehtävät asiat ja vuosikalenteri
Kaverit, harrastukseen kannustaminen/tukeminen ja urheiluteemapäivät
Laitoksen säännöt / hyvät käytännöt, yksilölliset säännöt / aikataulut
Ilmapiiiri
Seuraamukset, kriisipalaveri / yhteisöseuraamus
Koulunkäynti
Yhteydenpito vanhempiin ja tapaamiset
Jotain muuta, mitä?

Tarkentavia kysymyksiä käytin apunani, jos teemasta ei meinannut nousta lapselle mitään ajatuksia. Pidin myös huolta siitä, että jokaisen lapsen kanssa käytiin jokainen teema läpi, vaikka aina lapselle ei noussut niistä mitään ajatuksia. Teemahaastattelussa voidaan siis noudattaa joko hyvinkin avoimen haastattelun tyyppistä haastattelua tai tarkempaa strukturoidusti etenevää haastattelua. Teemahaastattelussa pyritään kuitenkin löytämään merkityksellisiä vastauksia omaa tutkimusta ajatellen, eikä näin ollen siinä voi kysellä ihan mitä tahansa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.)

Koin teemahaastattelun sopivaksi aineistonkeruu menetelmäksi kehittämistyölleni koska kyseessä on osallistuva toimintatutkimus ja menetelmä sopii hyvin, kun tavoitellaan mahdollisimman avointa keskustelua ja sitä, että kerätty materiaali vastaisi mahdollisimman hyvin vastaajan puhetta. Tavoitteena oli siis avoin ilmapiiri ja siksi toteutinkin haastattelut lapsille tutussa ympäristössä laitoksen tiloissa. Haastattelu-paikka oli kaikille lapsille tuttu ja turvallinen. (Eskola ym. 2005, 86-87.) Lapsille turvallisuutta toi myös aiheen tuttuus, koska kaikki teemat koskivat heidän arkeansa laitoksessa. Haastattelu ei sisältänyt heille tuntemattomia teemoja. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 131.)

Kävin myös paljon pohdintaa mahdollisesta haastattelun tallentamisesta mutta jätin sen pois, koska koen, että se olisi saattanut vaikuttaa teemahaastattelun etenemiseen ja tuloksiin liikaa. Lapsia olisi saattanut jännittää, jos teemahaastattelu esimerkiksi videoitaisiin tai nauhoitettaisiin. Päädyin kirjaamaan lasten vastaukset haastattelutilanteessa itse käsin. Näin ollen lapset pääsivät näkemään mitä kirjaan ja useampaan kertaan minulta kysyttiinkin, että miten vastauksen kirjoitin. Kirjoitin vastauksen aina niin kuin lapsi sen sanoi. Muutamaan kertaan vastaukset lähtivät rönsyilemään aiheesta ja, ne keskustelut jätin kirjaamatta koska en kokenut niillä olevan vaikutusta aineiston jatkotyöstämistä varten. Esimerkkinä kun puhuttiin laitoksen ilmapiiristä niin yksi lapsista alkoi esittelemään koulussa tullutta haavaansa. Kerroin lapsille kirjaamistavasta haastattelun alussa. Olin myös jo aiemmin kysynyt luvan puhelimitse heidän vanhemmiltaan. Vanhemmat eivät kokeneet tarpeelliseksi kirjallisen luvan pyytämistä koska tarkoituksenani oli laitoksen arjen kehittäminen ja lasten haastatteluja ei kokonaisuudessaan julkaista. (Eskola ym. 2005, 89-90.)

4.6 Learning-cafe

Kehittämispäivän jälkeisessä henkilöstöpalaverissa kertosimme yhteisökasvatuksen periaatteet ja mietimme niiden pohjalta laitoksemme yhteisökasvatukselliset periaatteet. Olin kirjannut kaikki yhteisökasvatuksen periaatteet erillisille A4 kokoisille papereille ja olin jättänyt muutaman tyhjän paperin myös mahdollisia uusia periaatteita varten. Olin soveltanut Learning Cafe-oppimiskahvila menetelmää niin, että jaoin jokaiselle yhden A 4, joka sisälsi yhden periaatteen ja siihen liittyvän teorian. Jokainen

sai lähteä ideoimaan samaan paperiin ajatuksia, miten periaate laitoksessa näkyy. Learning cafe eli oppimiskahvila on hyvä tapa ideoida ja oppia. Se auttaa keskustelua ja tiedon luomista ja siirtämistä. Varsinaisessa oppimiskahvilassa on usein isompi joukko osallistujia ja osallistujat jaetaan pienempiin ryhmiin ja teemoja kierretään ryhmissä läpi mutta kehittämistyössäni etenimme yksittäin, koska osallistujamäärä oli vain viisi henkilöä. Jokainen sai kirjata lappuun ajatuksiaan, miten kyseinen periaate laitoksessa näkyy ja lopuksi kävimme niitä yhteisesti läpi ja jokainen sai lisätä ryhmäkeskustelusta tulleita ajatuksia paperille. Näitä muistiinpanoja hyödyntämällä kokosin yhteisökasvatukselliset periaatteet perehdytyskansion asiakirjaan yhteisökasvatuksesta laitoksessa. (Innokylän www-sivut n.d.)

4.7 Aineiston analysointi

Tutustuin erilaisiin aineiston analyysimenetelmiin. Päädyin käyttämään sisällönanalyysia, koska se antaa tutkimuksen tulosten käsittelylle joustoa. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta kuvaus tiivistetyssä muodossa. Tutustuin Timo Laineen runkoon tutkimuksen analyysin etenemisestä:

1. Päätä mikä tässä aineistossa kiinnostaa ja tee VAHVA PÄÄTÖS!
2. a. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi.
b. Kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta!
3. Luokittele, teemoita tai tyyppitele aineisto.
4. Kirjoita yhteenveto.

Rajasin vahvasti aineistoa ja otin siihen mukaan vain minua kiinnostavat ja kehittämistyölleni oleelliset asiat. Rajaamista tapahtui itseasiassa jo aineiston keruuvaiheessa, koska ryhmäkeskusteluista ja lasten teemahaastatteluista kirjasin ylös vain kehittämistyöni kannalta tärkeitä asioita. Aiheesta poikkeavat keskustelut/asiat jätin kirjaamatta. Tarkempaa rajaamista tapahtui vielä aineiston lopullisessa analysoinnissa. Kävin läpi kaikki aineistot ja yliviivasin pois kaikki kehittämistyölle epäoleellisen tiedon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-104, 121.)

Luokittelusta, teemoittelusta ja tyypittelystä valitsin aineistoni analyysitavaksi teemoittelun. Kehittämistyössäni käytin aineiston hankinnassa pääosin kahta eri metodia: ryhmäkeskustelua ja teemahaastattelua. Teemoittelu voi olla hyvinkin luokittelun kaltaista mutta siinä keskitytään enemmän siihen mitä teemoista on sanottu. Lasten teemahaastatteluiden analysoinnissa tämä näkyy vahvasti. Kirjoitin lasten teemahaastattelut puhtaaksi ja tulostin ne. Lähdin yliviivauskynillä etsimään yleisiä teemoja vastauksista ja teemat muodostuivatkin suhteellisen helposti. Lasten vastausten teemoittelussa olen myös luokitellut eli laskenut kuinka moni lapsista on maininnut mitäänkin mutta olen myös avannut asioita, joita teemoista on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 105-107.)

Ryhmäkeskustelujen ja oppimiskahvilan analysointi tapahtui myös erilaisten teemojen mukaisesti, jokaisesta teemasta kirjoitin tyypillisen kertomuksen, teemat muodostuivat ryhmäkeskustelujen rungon mukaan. Tiivistin siis yhteen ryhmäkeskustelussa teemoittain, kehittämistyön kannalta tärkeimpiä, esille tulleita asioita. Kirjoitin heti ryhmäkeskustelujen jälkeen keskustelut puhtaaksi. Keskustelujen puhtaaksi kirjoittaminen oli melko helppoa, koska keskustelut etenivät hyvin keskustelurungon mukaan. Näistä keskusteluiden aineistosta poimin eniten esillä olleita asioita ja itse aiheen kannalta tärkeiksi kokemiani asioita. Näistä muodostui tyypilliset kertomukset ryhmäkeskustelujen tuloksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET JA ANALYSOINTI

5.1 Yhteisökasvatuskoulutus ja kaksi ensimmäistä ryhmäkeskustelua

Lähdin tutkimaan yhteisökasvatuskoulutuksen matkaa kertaamalla itse yhteisökasvatuskoulutuksesta saatua diasarjaa. Ensimmäiseen ryhmäkeskusteluun osallistui esimies, neljä vakituista työntekijää ja yksi pitkäaikainen sijainen, joka ei ole koulutukseen osallistunut. Ryhmäkeskustelun aloitin kertaamalla opinnäytetyöni tarkoitusta ja alustin miten tilanteessa olisi tarkoitus keskustella. Jatkoin esittelemällä Porin kaupungin nettisivuilla julkaistun kirjoituksen siitä, kuinka yhteisöhoito on linjattu Porin kaupungin kaikissa laitoksissa yhteiseksi ohjenuoraksi. Ryhmäkeskustelun tukena käytin

koulutuksesta saatuja materiaaleja. Ensimmäisen ryhmäkeskustelun tavoitteina oli käydä materiaalit läpi niistä keskustellen ja palauttaa mieliin koulutuksen antia koska koulutuksen päättymisestä oli jo yli vuosi aika sekä pohtiminen miksi koulutukseen lähdettiin.

Ryhmäkeskustelun aloitimme pohtimalla: miksi koulutukseen lähdettiin. Virallinen vastaus tuli jo aiemmin esille, kun kertosimme kirjoitusta yhteisöhoidon linjaamisesta yhteiseksi ohjenuoraksi. Työyhteisö kuitenkin koki, että yhteisökasvatuskoulutuksen alettua siihen oli helppo sitoutua ja siihen alkoi tulla melko suuria odotuksiakin, jotka ovat myös listattuna koulutuksen dioissa. Diasarja sisälsi useita dioja yhteisökasvatuksen teorioista ja työyhteisöimme kirjauksista koulutusmatkan varrelta. Kävimme niiden pohjalta myös paljon keskustelua koulutuksen etenemisestä. Ryhmäkeskustelu lähti helposti rönsyilemään ja sivuamaan laitoksen arjessa tällä hetkellä tapahtuvia asioita ja ilmeni myös pohdintaa jo siitä mitä voisimme tehdä toisin tai tehdä lisää. Yritin ohjata keskustelua parhaalla mahdollisella tavalla takaisin koulutuksen kertaamiseen. Ryhmäkeskustelun jälkeen sain palautetta yhdeltä työntekijältä, että ennen kehittämispäivää olisi hyvä saada tarkempaa tietoa kehittämispäivässä käytävistä aiheista, jotta niihin olisi helpompi valmistautua. Koin tämän idean hyväksi, koska yhteisökasvatuskoulutuksen sisältö on hyvin laaja ja ei ole tarkoituksenmukaista keskittyä kaikkeen vaan vain rajattuihin asioihin. Tämän vuoksi päätin tehdä laitoksen tietokoneen työpöydälle tiedoston kehittämistyön etenemisestä, sen eri vaiheista ja siinä käsiteltävistä teemoista. Tiedostoon kirjasin myös seuraavan ryhmäkeskustelun aiheet/kysymykset ja niihin oli mahdollista kirjata ajatuksia jo etukäteen mutta kukaan ei sitä tehnyt. Kysymykset olivat: millainen oli laitoksen tilanne yhteisökasvatuskoulutuksen aloitusvaiheessa, mitä muuttui matkan varrella, mikä oli haastavaa ja millainen tilanne on nyt. (Kallio & Teerenhovi 2017.)

Toiseen ryhmäkeskusteluun osallistui vastaava ohjaaja, kolme vakituista ohjaajaa ja kaksi sijaista. Keskustelu lähti minun alustuksestani. Kertasin kehittämistyöni etenemistä ja kerroin, että lasten haastattelut on aloitettu. Lähdin kertomaan millaisista asioista tänään olisi tarkoitus keskustella, vaikka aiheet olivatkin olleet kaikille ennalta tiedossa. Lähdimme keskustelemaan siitä, millainen tilanne laitoksessa oli ennen yhteisökasvatuksen aloitusta, ajatellen yhteisöllisyyttä, osallisuutta, laitoksen arkea ja työyhteisöä.

Keskustelussa nousi esille, että aika oli hankalaa. Lapset oirehtivat, oli levotonta eikä lapset pystyneet esimerkiksi aina edes ulkoilemaan yhdessä. Yksikköön oli tullut melko nopealla aikavälillä uusia lapsia ja uusia työntekijöitä. Työnohjaukset olivat jääneet ja henkilöstöpalaveritkin olivat hyvin epäsäännöllisiä. Henkilöstöpalaverit usein venyivät ja niissä oli paljon asiaa. Työyhteisön ilmapiiri oli kireämpi, eikä kommunikointi ollut kovin avointa. Laitoksen arjesta löytyi kuitenkin paljon myös hyviä yhteisökasvatukseenkin liittyviä asioita, jotka tukivat yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Laitoksen järjestämät retket, yhteiset ruokailut, lasten ilmoitustaulu, vuosikalenteri seinällä yms. Hyvin nopeasti keskustelu alkoi suuntaamaan muuttuneisiin asioihin, joten siirtyminen seuraavan aiheeseen: mikä muuttui matkan varrella, oli hyvin luontevaa.

Ryhmäkeskustelusta nousi ilmi koulutuksen aikainen työntekijöiden halu saada palautetta ja avoimempi työyhteisö. Asioista ruvettiin keskustelemaan enemmän ja kasvatuksessa siirryttiin ratkaisukeskeisempään ilmapiiriin. Aloitettiin aika pian työnohjaukset ja henkilöstöpalaverit säännöllistettiin pidettäväksi kolmen viikon välein. Henkilöstöpalaverissa otettiin käyttöön yhteisökasvatuskoulutuksesta saatu palaverin pohja, jonka vuoksi palaverin sisältö ja aikataulut alkoivat sujua paremmin. Koulutuksen edetessä laitoksen säännöistä karsittiin paljon ja seuraamuksia vähennettiin. Sääntöjä karsittiin minimiin ja niiden seuraksi tuli laitoksen hyvät käytännöt. Tehtiin säännöt ja hyvät käytännöt selkeiksi ja seuraamuskäytäntöjä mietittiin tarkkaan. Sääntöjen rikkomisesta (väkivalta, päihheet, varastaminen) seuraa aina seuraamus mutta hyvien käytäntöjen rikkomisesta keskustellaan ja mietitään miten tilanteessa tulisi toimia. Kasvatuksen linjaa löysennettiin oikealla tavalla. Keskityttiin enemmän kuuntelemaan lapsia ja heidän mielipiteitään. Työskentelystä tuli pitkäjänteisempää ja hyvää. Yhteisöä ruvettiin käyttämään tietoisesti hyväksi, aloitettiin pitämään säännöllisesti nuorten palavereita, tarvittaessa kriisipalavereita ja yhteisön painetta hyödynnettiin esimerkiksi yhteisöseuraamuksen avulla.

Seuraavaksi keskusteltiin haasteista. Mitä haasteita matkan varrella oli. Paljon koulutus oli mietityttänyt, että miten se saadaan käytäntöön. Miten sitä pystyttäisiin seuraamaan, olisiko jotain mittareita siihen. Koulutuksen aikana saadut tehtävät meinasivat välillä jäädä viime tippaan mutta aina ne saatiin kuitenkin tehtyä. Kontaktikäyntejä

koulutuksessa oli myös harvoin ja välillä oli haastavaa saada asiat pysymään tuoreena mielessä ja arjessa mukana. Myös yhteisökasvatuksellisen ajattelun jatkuminen koulutuksen loputtua oli mietityttänyt. Yhteisökasvatusta sinällään on haastavaa suoraan siirtää lastensuojelun yksikköön, koska lapset yksikössä ovat eri ikäisiä ja kehitykseltään hyvin eri tasoisia ja lastensuojelulaitos on muutenkin ympäristönä hyvin omanlaisensa. Tämän vuoksi yhteisökasvatuksellisen toimintatavan siirtäminen lastensuojeluyksikköön vaatii jatkuvaa kehittämistä ja keskustelua asiasta. Kiireisen arjen keskellä tämä nähtiin välillä myös haastavana.

Nyt kun mietittiin tilannetta, että millainen tilanne nyt on niin tappelut lasten keskuudessa ovat vähentyneet ja siihen tunnistettiin syitä yhteisökasvatuksesta ja myös sen ulkopuolelta. Tilanne laitoksessa on tasaisempi. Työyhteisö on avoimempi ja keskusteluvampi. Yhteisön voiman merkitys on tiedossa ja sitä hyödynnetään. Yhteisön toiminnallisia rakenteita on vahvistettu ja niistä on pidetty kiinni. Keskustelun tärkeys on pidetty mielessä ja siihen tarkoitettut foorumit ovat pidetty säännöllisinä. Nuorten -ja henkilöstön palaverit ovat olleet säännöllisiä ja työnohjaus on jatkunut. Palavereissa on käytetty koulutuksesta saatua pohjaa, jonka vuoksi ajankäyttö palavereissa on ollut parempaa ja suunnitellut asiat on saatu käsiteltyä. Siihen suuntaan ollaan menossa, että lapset ovat sitoutuneempia laitoksen arkeen. Sitoutumiseen on varmasti vaikuttanut yhteisöllisyyden korostaminen ja myös se, kun on panostettu yhä enemmän arjessa lasten mielipiteiden kuulemiseen ja yhteisen tekemisen tärkeyteen. Jotenkin koko toiminta tuntui kaikista työntekijöistä paremmalta ja maalaisjärjen käyttö oli lisääntynyt. Yhteisökasvatuksellisia rakenteita pidetään tärkeinä ja ne pyritään pitämään mielessä. Myös työn jatkuva kehittäminen koettiin tärkeäksi.

5.2 Lasten teemahaastattelut

Yhteensä haastateltavia oli kuusi, joista yksi kieltäytyi vastaamasta haastatteluun. Oikeus kieltäytyä on myös yksi osallisuuden muoto, joten se oli myös tärkeää hyväksyä häneltä. (Oranen 2008, 11.) Sain vastaukset siis viideltä haastateltavalta. Kävin heidän kanssaan teemahaastattelut yksitellen laitoksen tutussa ympäristössä. Haastatteluiden kesto olin n. 30 minuuttia, riippuen vastaajasta. Jokainen lapsi suhtautui haastatteluun eri tavoin. Kolme lasta vastasi haastatteluun mielellään ja ilmaisikin sen olleen

mukavaa. Kaksi lasta koki haastattelun vähän epämieluisana mutta halusivat kuitenkin vastata. Negatiivisempi aloituskokemus näkyi selvästi negatiivisuutena suurimassa osassa vastauksia. Käytin haastattelussa ennalta suunniteltua teemahaastattelurunkoa ja apukysymyksiä. Aloitin jokaisen teeman haastattelun kysymällä mitä mieltä lapsi on aiheesta. Jos lapselle ei tullut ajatuksia aiheesta ohjasin häntä apukysymyksillä eteenpäin.

Omaohjaajuus

- Neljä lasta piti omaohjaaja-aikaa mukavana. Yksi ei ollut asiasta mitään mieltä.
- Kaksi lasta oli sitä mieltä, että kuukausiraporttien läpikäyminen oli ihan kivaa, yhden mielestä niitä käytiin läpi liian usein ja toisen mielestä niiden läpikäyminen oli tyhmää. Yksi kertoi, että hänen kanssaan ei ole niitä käyty ollenkaan.
- Kolme lasta pohti myös omaohjaajiaan. Yksi olisi halunnut vaihtaa toisen omaohjaajansa, yksi mietti sitä, kun hänellä on vain yksi omaohjaaja ja yksi mietskeli sitä kumpi olisi parempi, että olisi yksi vai kaksi omaohjaajaa.

Omat palaverit ja sosiaalityöntekijän tapaaminen

- Neljä lasta koki sosiaalityöntekijän tapaamisen kivana tai ok:na. Yksi mainitsi halunsa vaihtaa sosiaalityöntekijänsä.
- Palaveriinkin mukaan pääsemisestä lapsilla oli hyvin erilaisia kokemuksia. Yksi lapsi oli sitä mieltä, että on päässyt mukaan, kaksi vastasi, että joskus ja loput kaksi ei oikein tiennyt eikä kommentoinut asiaan.
- Kokemuksesta, että onko palaverissa häntä kuunneltu, kaksi lasta oli sitä mieltä, että on, yksi ei tiennyt ja kaksi ei vastannut ollenkaan asiaan.
- Oman mielipiteen kertomisen mahdollisuudesta palaverissa, kaksi lasta oli sitä mieltä, että on saanut sanoa oman mielipiteensä, yksi oli sitä mieltä, että ei ole saanut sanoa mielipidettään, yksi ei vastannut asiaan ja yhden mielestä se riippui vähän tilanteesta.

Nuorten palaverit

- Kolme lasta olivat sitä mieltä, että nuorten palaverit ovat kivoja, kaksi koki ne negatiivisina, ”tyhmää” ja ”aivan paskaa”.

- Oman mielipiteen kertomisesta nuorten palaverissa, kolme lasta oli sitä mieltä, että on uskaltanut ja saanut sanoa oman mielipiteensä, yksi oli sitä mieltä, että välillä ja yksi ei kommentoinut asiaan.
- Kaksi lasta oli sitä mieltä, että on päässyt vaikuttamaan asioihin nuorten palaverissa, yksi oli sitä mieltä, että ei ole, yhden mielestä joskus ja yksi ei kommentoinut asiaa.
- Nuorten palaveri sai myös kritiikkiä yhdeltä lapselta siitä, että joku aina koko ajan sählää palaverissa ja yksi lapsista kommentoi, että hänen mielestään ”palavereita saisi olla kerran vuodessa”.

Kotityöpäivä, huoneen siivous ja pyykkien pesu

- Kaikki lapset kokivat nämä asiat hyvin negatiivisina: ”ei oo järkeä”, ”tylsää”, ”ärsyttäviä” ja ”kaikki tyhmiä”. Varsinkin kotityöpäivä koettiin negatiivisena.
- Kaksi lasta koki saavansa apua näissä asioissa, varsinkin jos sitä pyytävät, yksi koki, että ei saa apua tarpeeksi, yksi koki, että ei tarvitse näissä apua ja yksi ei kommentoinut asiaan.
- Kritiikkiä yksi lapsi antoi siitä, jos kotityöpäivä ja huoneen siivous osuivat samalle päivälle. Yksi lapsi kritisoi myös sitä, jos kotityöpäivä oli edeltävällä viikolla ollut sunnuntaina ja seuraavalla viikolla se olikin heti maanantaina. Yksi lapsi harmitteli myös huoneensa suuruutta liittyen siivoukseen ja haluaisi, että huoneen siivoukset olisivat viikonloppuisin.

Laitoksen järjestämät retket ja yhdessä tehtävät asiat

- Kolmen lapsen mielestä nämä asiat olivat kivoja, yksi oli sitä mieltä, että ”riippuu mimmissii ne on” ja yhden mielestä ne olivat ”aivan turhia”.
- Kolme lasta oli sitä mieltä, että on päässyt vaikuttamaan yhdessä tehtyjen asioiden tai retkien sisältöön, yksi ei tiennyt oliko päässyt vaikuttamaan ja yhden mielestä he eivät olleet päässeet vaikuttamaan retkiin. Laivareissu, Serena ja Tammentilaretket saivat useammalta hyvää palautetta.
- Kolme lasta koki vuosikalenterin kivana, kun siitä voi katsella kuvia ja kaksi lapsista oli sitä mieltä, että kalenteri on tyhmä/turha.

Kaverit, harrastukseen tukeminen/kannustaminen ja urheiluteemapäivä

- Yksi lapsista kertoi, ettei hänellä ole nyt kavereita, yksi koki, että kavereiden tapaaminen onnistuu joskus, yhden mielestä ei onnistu mutta ei ole kyllä kysyntäkään ja yksi lapsi oli sitä mieltä, että välillä ei saa mennä kavereille eikä hän tiedä miksi ja mainitsi myös laitoksen sijainnin hankaloittavan kavereiden tapaamista. Yksi lapsi keskittyi vastauksessaan kavereiden luona tapahtuvien yö kyläilyjen aikojen pidentämiseen.
- Kolme lasta oli sitä mieltä, että laitoksesta tuetaan ja kannustetaan harrastuksissa käymiseen kannustavilla sanoilla ja kuljettamisella, yksi lapsi koki, että ei ole oikein nyt tuettu/kannustettu kun on jo käyttänyt harrastusbudjettinsa kokonaan. Yksi lapsi oli sitä mieltä, että ”öö riippuu vähä”.
- Kolme lasta oli sitä mieltä, että urheiluteemapäivät olivat ihan kivoja, yksi lapsi vastasi, ettei tiedä ja yhden mielestä ne olivat turhia.
- Kritiikkiä urheiluteemapäivään kohdistui siitä, että omaa ehdotusta oli ohjaajien tasolta menty muokkaamaan ja yksi lapsi koki, että ne ovat kesällä kivoja mutta talvella ei.

Laitoksen säännöt ja hyvät käytännöt, yksilölliset säännöt ja aikataulut

- Neljä lasta kertoi, ettei tiennyt laitoksen sääntöjä eikä hyviä käytäntöjä ja yksi vastasi ”ei kiinnosta”.
- Yhden lapsen mielestä sääntöihin ja hyviin käytäntöihin on päästy vaikuttamaan antamalla ehdotuksia, josta aikuiset ovat sitten päättäneet, kaksi oli sitä mieltä, että on päässyt joskus tai harvoin vaikuttamaan ja kaksi oli sitä mieltä, että eivät ole päässeet vaikuttamaan.

Ilmapiiri

- Kahden lapsen mielestä aikuisten kesken vallitsee hyvä ilmapiiri, yksi lapsi mietiskeli sitä, että aikuiset juttelevat heistä lapsista kaikenlaista, yhden mielestä ilmapiiri riippuu siitä, miten aikuisilla on mennyt ja yksi ei tiennyt.
- Lasten välisestä ilmapiiristä yksi lapsista oli sitä mieltä, että se riippuu päivästä, yhden mielestä ilmapiiri on huono paitsi joidenkin osalta, yksi ei tiennyt ja yhden mielestä ilmapiiri on kiva paitsi sitten kun tulee jotain riitaa ja yksi

koki jotkut lapset liian rajuiksi ja mietiskeli yksitellen millaisia kavereita laitoksen lapset ovat hänelle.

Seuraamukset, kriisipalaverit ja yhteisöseuraamus

- Neljä lasta koki, että seuraamukset ovat liian tiukkoja ja yksi pohdiskeli vain sitä, että ei oikein edes tiedä mitä seuraamuksia on.
- Kriisipalaverit ja yhteisöseuraamus nähtiin yleisesti negatiivisesti. Kaksi lasta oli sitä mieltä, että yhteisöseuraamus on väärin, jos ei ole itse tehnyt edes mitään väärää, yhden mielestä kriisipalaverit ja kaikki sanktiot ovat ihan turhia ja yhden lapsen mielestä ne olivat ällöttäviä.
- Kysyttäessä tietääkö lapset mistä seuraamuksien ovat saaneet, kaksi vastasi, että jos on tehnyt jotain tyhmää tai jotain mitä ei olisi saanut, yksi ei ymmärtänyt mistä hän seuraamuksia saa ja yhden mielipide oli, että ne johtuvat aikuisen vihasta ja yksi lapsista mietiskeli sitä, että ei oikein koskaan saa mitään seuraamuksia koska ei oikein tee mitään sellaista ja jos tekisi niin kertoisi heti aikuiselle.

Koulunkäynti

- Kolme lasta oli sitä mieltä, että laitoksesta kannustetaan koulunkäynnissä. Vastauksissa nousi esiin yleisesti kannustaminen ja kokeisiin lukemisessa auttaminen. Yksi lapsi koki, että ei ole edes mitään missä voisi edes tarvita apua ja yhdellä ei tullut aiheesta mitään mieleen.

Yhteydenpito vanhempiin ja vanhempien tapaamiset

- Kolme lasta koki tapaamiset hyviksi ja kivoiksi, yksi koki, että tapaamisia toisen vanhemman kanssa saisi olla enemmän ja yksi vastasi en tiedä.

Jotain muuta, mitä?

- Neljälle lapselle ei tullut mitään mieleen ja yksi toivoi muutosta tunnin omaan aikaansa.

5.3 Kehittämispäivän ryhmäkeskustelut

Kehittämispäivään osallistui koko työyhteisö. Kehittämispäivässä aloitin kehittämistyöni osuuden dioilla osallisuudesta, jotka olin koonnut kehittämistyöni teoriaosuudesta. Dioja oli vain muutama ja ne saivat aikaan hyvää ryhmäkeskustelua. Pohdintaa eniten herätti se, kuinka myös kieltäytyminen on yksi osallisuuden muoto ja kuinka meillä aikuisilla on laitoksessa vastuu osallisuuden mahdollistamisesta. (Hotari ym. 2013, 50-51.)

Hyvää keskustelua syntyi myös lapsen osallisuudesta esimerkiksi omissa palavereissaan. Useampi ohjaaja muisti erilaisia palavereita pitkiltä työuriltaan, joissa lapsi ei ole ollut ollenkaan mukana, vaikka se olisi voinut olla mahdollista tai palavereja, joista lapsi on poistunut ja vasta sen jälkeen on keskusteltu ”rehellisesti” asioista. Palaverit eivät olleet vain lastensuojelun palavereita vaan esimerkiksi kouluissa järjestettäviä palavereja. Tulimme yhteisesti siihen tulokseen, että meidän tulee jatkossa huolehtia vielä paremmin lapsen mahdollisuudesta osallistua häntä koskeviin palaverihin, tietenkin ikä- ja kehitystaso huomioon otettuna. Meidän tulee toimia ikään kuin lapsen asianajajina ja pitää kiinni lapsen oikeuksista. Keskustelua nousi myös osallisuuden kokemuksesta. Joidenkin lasten kohdalla voi olla niin, että vaikka kuinka mahdollistaisimme hänelle osallisuuden kokemuksia erilaisissa asioissa niin hän saattaa silti tuoda esiin kokemuksenansa, että ei ole annettu mahdollisuutta vaikuttaa tai osallistua.

Tästä keskustelusta siirryimme sujuvasti keskustelemaan haastatteluista, jotka olin pitänyt laitoksessa asuville lapsille. Kerroin yhden lapsen käyttäneen oikeuttaan kieltäytyä osallistumasta ja sitä minun piti kunnioittaa. Kerroin yleisesti, miten haastattelut olivat menneet kenenkin lapsen kanssa ja joidenkin lasten asenteista haastattelua kohtaan osasimme jo vähän ennustaa vastausten ilmapiiriä. Kävimme yhdessä myös pientä pohdintaa siitä mitkä kaikki asiat saattoivat vaikuttaa lasten vastauksiin. Tunnistimme vaikuttaviksi asioiksi esimerkiksi iän- ja kehitystason, tunteet, päivän aikaisemmat tapahtumat, uusi tilanne, tuttu henkilö (hyvä vai huono), haastatteliija joidenkin lasten omaohjaaja, luonteenpiirteet ym.

Esittelin teemoitetun aineiston lasten vastauksista Power-Point esitystä hyödyntämällä. Esittelin aina kerrallaan yhden aiheen tulokset ja kävimme siitä yhteisesti

ryhmäkeskustelua, josta kirjasin pääkohdat diojen muistiinpanoihin. Ryhmäkeskustelun tulokset, eli ajatukset ja ideat laitoksen arjen kehittämisestä yhteisökasvatuksen suuntaan, lasten osallisuus huomioiden, ovat siis julkaistuna samalla tavalla teemoitain kuin olivat lasten teemahaastatteluiden tulokset.

Omaohjaajuus

- Omaohjaajuus ”mallista” päätettiin yhä pitää kiinni ja pyrkiä yhä tasapuolisemmin antamaan kaikille omaohjattaville aikaa. Päätimme myös kerrata lasten kanssa nuorten palaverissa mitä omaohjaajuus tarkoittaa ja mitä kaikkea esimerkiksi omaohjaaja aika sisältää. Lapsilla on helposti sellainen kuva, että omaohjaaja-aikaa on vain se mitä tehdään laitoksen ulkopuolella yhdessä. Kuukausiraporttien läpikäymisestä keskustelimme, että se tulee toteutua jokaisen kanssa. Jokaisen omaohjaajan tulee huolehtia, että kuukausiraportit ovat ajallaan valmiita ja lasten kanssa ikätasolle sopivalla tavalla läpikäytyjä. Sovimme myös panostavamme jatkossa tavoitteiden esiin tuomiseen kuukausiraporteissa, sekä lapsen oman äänen kuulumiseen raporteissa, joka tukee myös osaltaan osallisuutta. Kuukausiraportteja lapsen kanssa läpikäydessä pitää muistaa kertoa lapselle, että jos hän on jostain eri mieltä tai haluaa lisätä raporttiin jotain, niin se lisätään raportin loppuun hänen kertomanaan.

Omat palaverit ja sosiaalityöntekijän tapaaminen

- Ryhmäkeskustelussa nousi esille lasten haastatteluiden tuloksista se, että kuinka tärkeää on, että sosiaalityöntekijä käy lapsia tapaamassa. Tällä hetkellä laitoksessa asuvilla lapsilla on sama sosiaalityöntekijä ja positiivista oli se, että kaikki lapset tiesivät, kuka heidän sosiaalityöntekijänsä on ja kokivat, että hän on heitä tavannut enemmän kuin aikaisemmat sosiaalityöntekijät. Aiemmin lasten sosiaalityöntekijöissä on ollut enemmän vaihtuvuutta. Keskustelussa tärkeäksi asiaksi nousi myös se, että me laitoksen työntekijät toimimme myös lasten ”asianajajina” ja tulemme jatkossakin pitämään huolta lapsen oikeudesta osallistua omiin palavereihinsa oli sitten kyse lastensuojelun tai esimerkiksi koulun palavereista. Puhuimme myös siitä, kuinka tärkeää on pitää huolta siitä, että lapsi saa palaverissa kokemuksen, että häntä on myös kuultu ja hänelle on annettu mahdollisuus kertoa ajatuksensa ja mielipiteensä.

Nuorten palaverit

- Ryhmäkeskustelussa tuloksista tuli esille Nuorten palaverin tärkeys. Päätettiin pitää kiinni palaverien säännöllisyydestä, eli ne pidetään jatkossakin kerran viikossa. Päätettiin myös tehdä lapsille oma ”lokeri” johon he voivat kirjoittaa anonymisti asioita, joista haluaisivat puhuttavan nuorten palaverissa. Päätettiin ottaa myös jokaisen palaverin sisällöksi edellisen viikon fiilisten läpikäyminen ja tulevan viikon suunnitelmat. Keskustelussa päätimme myös panostaa nuorten palaverin ajankohdan miettimiseen, joutaen palaverin aloittamisessa. Tarkoituksena katsoa aina paras ajankohta, jolloin kaikki lapset olisivat paikalla. Keskustelussa nousi myös vahvasti esille nuorten palaverin jatkuva kehittäminen ja nuorten äänen paremmin kuuluviin saaminen.

Kotityöpäivä, huoneen siivous ja pyykkien pesu

- Lasten tuloksista nousi esiin keskustelua kotityöpäivästä, joka nähtiin hyvin negatiivisena. Keskustelua syntyi siitä, kun lapsilla on yksi kotityöpäivä viikossa, jolloin he auttavat kattamisessa, ruoan valmistuksessa, tiskikoneen tyhjennyksessä/täytössä yms. kotitöissä, jotka lapsen muuhun päivän aikatauluun sopivat, että lapsissa ollaan huomattu se, että kotityöpäivän ulkopuolella he ajattelevat, ettei tarvitse tehdä mitään kotitöitä ja aikuisen välillä pyytämä apuakin torjutaan lausahduksella ”ei oo mun kotityöpäivä”. Sovittiin siitä, että käydään nuorten palaverissa läpi kotityöpäivän tarkoitusta ja sitä, että se ei pois sulje muita satunnaisia auttamisia keittiössä. Tästä keskustelusta siirryttiin puhumaan oman huoneen siivouksesta ja muutenkin asioista, joita lapsilta edellytetään. Pohdittiin kotikasvatuksen ja laitoksen eroja. Päätettiin, että lasten kanssa keskustellaan asioista, joita heiltä edellytetään ja joita esimerkiksi monissa kodeissakin edellytetään esimerkiksi viikkorahan saamiseksi. Sovittiin myös lasten haastatteluista esille tulleesta asiasta, että huolehditaan ettei siivouspäivä ja kotityöpäivä osuisi samalle päivälle. Myös kotityöpäivän ajankohtiin päätettiin kiinnittää enemmän huomiota, ettei kotityöpäivää laiteta esimerkiksi sunnuntaille ja seuraavalla viikolla heti maanantaille.

Laitoksen järjestämät retket ja yhdessä tehtävät asiat

- Ryhmäkeskustelussa sovittiin, että jatkossa lasten mielipiteiden kysymiseen panostetaan yhä enemmän. Otetaan lapset mukaan esimerkiksi

lomasuunnitelmien tekemiseen ja ihan käytännössä suunnitelmien toteuttamiseen. Ryhmäkeskustelussa nousi myös esiin yhdessä tehtävien asioiden tärkeys yhteisöllisyyden, osallisuuden ja kasvatuksen kannalta. Vuosikalenterin tekoa päätettiin jatkaa ennallaan.

Kaverit, harrastukseen tukeminen/kannustaminen ja urheiluteemapäivä

- Ryhmäkeskustelussa nousi vahvasti esiin lapsille tärkeiden kaverisuhteiden tukeminen esimerkiksi kuljettamalla lasta kavereiden luokse. Harrastuksiin aiotaan jatkossakin kannustaa ja pyritään siihen, että jokaisella olisi ainakin yksi mieleinen harrastus. Harrastuksissa käymistä pyritään jatkossakin tukemaan myös tarvittaessa kuljettamalla. Ryhmäkeskustelussa puhuttiin myös tuloksissa esiin tulleesta kokemuksesta, että harrastukseen tukeminen olisi loppunut harrastusbudjetin mentyä täyteen. Todellisuudessa lasta on tarvittaessa yhä kuljetettu harrastukseen ja käyty hänen kanssaan harrastamassa mutta uusien ”lisävälineiden” ostamisesta on kieltäydytty loppuvuodesta, kun lapsella on ollut jo riittävästi sopivia välineitä harrastuksensa toteuttamiseen. Lasten haastattelun tulosten myötä urheiluteemapäivien pitämistä päätettiin yhä jatkaa. Lapsilla on kahtena vuonna, tietyinä kuukautena ollut urheiluteemapäivä, jolloin he ovat saaneet ehdottaa urheilulajia, jota mentäisiin yhdessä kokeilemaan. Teemapäivät ovat olleet kahtena vuotena samat ja nyt päätimme niitä kierrättää, jotta lapset saisivat välillä valita eri vuodenaikaan sopivia lajeja. Urheiluteemapäivät nähtiin myös tärkeiksi yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääjiksi.

Laitoksen säännöt ja hyvät käytännöt, yksilölliset säännöt ja aikataulut

- Ryhmäkeskustelussa nousi keskustelua siitä, että kukaan lapsista ei mielestään tiennyt laitoksen sääntöjä ja hyviä käytäntöjä, vaikka niitä kerrataan säännöllisesti. Päätettiin käydä säännöt ja hyvät käytännöt läpi lasten kanssa tulevassa nuorten palaverissa. Tarkoitus on myös lasten kanssa keskustella, kokevatko he, että säännöissä olisi jotain muutettavaa tai olisiko niihin syytä lisätä jotain. Sovittiin myös, että jatkossakin sääntöjä ja hyviä käytäntöjä päivitetään yhdessä lasten kanssa ja kerrataan niitä aina tarpeen tullen. Sovittiin myös, että omaohjaajat käyvät omaohjattaviensa kanssa lasten yksilölliset säännöt ja aikataulut läpi ja myös niitä muokataan tarvittaessa.

Ilmapiiri

- Tuloksista tuli ilmi, että ilmapiiriä pidettiin melko hyvänä aikuisten ja lasten keskuudessa. Puhuttiin yhteisön avoimuuden tärkeydestä ja siitä, että jatkossakin panostetaan sekä aikuisten, lasten ja koko yhteisön ilmapiiriin. Panostetaan yhteiseen tekemiseen ja avoimuuteen, keskustelemaan ilmapiiriin. Lasten väliin ristiriitatilanteisiin puututaan ja korostetaan yhä vahvemmin fyysisen väkivallan, kiusaamisen ja nimittelyn olevan ehdottomasti kiellettyä ja panostetaan yhteisön turvalliseksi kokemiseen. Myös jokaisen yhteisön jäsenen omaa vastuuta painotetaan. Jokaisen tulisi puuttua tai edes tulla kertomaan aikuiselle, jos havaitsee laitoksessa tai lasten muissa toimintaympäristöissä kiusaamista/nimittelyä. Annetaan lapsille paljon positiivista palautetta hyvästä käytöksestä.

Seuraamukset, kriisipalaverit ja yhteisöseuraamus

- Keskustelua heräsi lasten kokemuksesta, että seuraamukset olivat liian tiukoja. Henkilökunnan kesken koettiin, että linjaa on jo löysennetty huomattavasti ja asioita ratkotaan paljon keskustelemalla. Seuraamuksista ei voi kokonaan luopua, koska tietyistä asioista esimerkiksi väkivaltaisesta käytöksestä tai varastamisesta on jotain seurattava. Päätettiin myös, että lasten kanssa keskustellaan nuorten palaverissa yleisesti seuraamuksista, miksi niitä välillä annetaan ja millaisesta käytöksestä niitä voi saada. Puhuttiin myös siitä, kuinka tärkeää on lapsen kanssa keskustella hänen toiminnastaan ja perustella miksi siitä seuraa mitään. Päätimme myös käydä lasten kanssa läpi ”kriisipalaverin” ja yhteisöseuraamuksen tarkoitusta. Laitoksessa on pidetty ”kriisipalaveri”, jos on tapahtunut jotain, joka on vaikuttanut tai vaikuttaa koko yhteisöön, esimerkiksi laitoksen omaisuuden kadotessa. Yhteisöseuraamuksen avulla on saatu hyviä tuloksia, eli seuraamus on koskettanut tällaisissa tilanteissa kaikkia ja esimerkiksi kadonneita esineitä on tämän avulla saatu löytymään. Yhteisön paine oikein toimimiseen on joko saanut, jonkun lapsista kertomaan kenellä esine on, tai henkilön, jolla esine on ollut niin kertomaan itse asian.

Koulunkäynti

- Koulunkäynnistä sovittiin, että jatketaan samalla tavalla koulunkäyntiin kannustamista, läksyjen tarkastamista ja kokeisiin lukemisessa auttamista. Muistetaan myös kysyä niiltä lapsilta, jotka eivät usein apua tarvitse.

Yhteydenpito vanhempiin ja vanhempien tapaamiset

- Ryhmäkeskustelussa puhuttiin vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeydestä ja siihen yhä enemmän panostamisesta. Puhuttiin vanhempien tukemisesta, yhteisen linjan tärkeydestä ja siitä kuinka suoraan myös vanhemman hyvinvointi monesti vaikuttaa lapseen. Puhuttiin myös yhteydenpidon ja tapaamisen tärkeydestä lapsille ja kuinka me voimme tapaamisia ja yhteydenpitoa tukea yhä jatkossakin. Jatkamme lasten kotilomille kuljettamista ja pidämme kiinni keskusteluyhteydestä vanhempiin. Osallistamme vanhempia lasten asioissa, esimerkiksi kannustamalla ja tukemalla heitä osallistumaan lasten erilaisiin palavereihin, tiedotamme lapsen kuulumisia ja toimitamme heille kuukausiraportteja.

Jotain muuta, mitä?

- Lapsilla oli hyvin vähän sanottavaa tähän osioon. Ainoastaan yksi lapsi oli pohtinut tunnin omaan aikaansa muutosta. Olemme useaan otteeseen tulleet siihen tulokseen, että laitoksessa klo 14-15 välillä vietettävä oma-aika, joka on omassa huoneessa rauhallista olemista, on hyvin tärkeä kaikille lapsille. Arki laitoksessa on usein hektistä ja kokeilut, jolloin omaa-aikaa ei ole ollut ovat osoittaneet meille, kuinka rauhoittavan oman ajan puuttuminen lisää levottomuutta. Hektisessä arjessa rauhoittumisen merkitys on suuri. Oma-aika on esimerkiksi hyvää läksyjen teko aikaa tai musiikin kuuntelua yms. Sovittiin, että siitä pidetään kaikkien lasten kohdalla jatkossakin kiinni ja asiaa pohtineen lapsen omaohjaaja keskusteleo lapsen kanssa asiasta. Lasten oma-aika mahdollistaa ohjaajille myös rauhallisen raporttiajan vuoronvaihdossa, joka on myös työn laadun kannalta tärkeää.

5.4 Oppimiskahvila ja viimeinen ryhmäkeskustelu

Sovelletun oppimiskahvilan ja viimeisen ryhmäkeskustelun järjestin laitoksen henkilöstöpalaverin yhteydessä. Tähän osallistui varavastaava ja neljä laitoksen ohjaajaa. Olin jo aiemmin jättänyt toimistoon teoriaa yhteisökasvatuksen periaatteista ja jokaisella oli mahdollisuus niihin kirjoittaa kommenttejaan etukäteen. Kukaan ei kuitenkaan ollut näin tehnyt. Tarkoitus oli siis käydä läpi yhteisökasvatuksen periaatteita ja miettiä miten ne näkyvät laitoksessa. Olen eritellyt alle periaatteet ja niistä käytävät ryhmäkeskustelut. Otin periaatteet yhteisökasvatuskoulutuksen dioista ja Kalevi Kaipion (1997, 58-71) teoriasta. Kalevi Kaipion kuuden periaatteen lisäksi tuli dioista yksi periaate lisää, joka oli tavoitteellisuus. Etsin tavoitteellisuudesta teoriaa yhteisökasvatuksesta ja löysin sitä muun muassa Kari Murron (1997, 253-255) kirjasta. Päätin ottaa kaikki periaatteet ryhmäkeskusteluun ja jos koettaisiin, että jokin periaate ei meidän laitokseemme sopisi jätettäisiin se pois.

Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys

- Keskustelimme vastuun ja vapauksien yhteydestä. Puhuimme myös demokraattisuudesta ja siitä mitä se tarkoittaa laitoksen arjessa. Täysin demokraattisesti toimivaksi yhteisöksi lastensuojelulaitosta ei saa, koska kasvatuksessa on kuitenkin mentävä aikuisjohtoisesti. Puhuttiin aikuisten ja lasten vastuista ja vapauksista. Puhuttiin paljon maalaisjärjen käytöstä, lasten osallisuuden mahdollistamisesta ja yksilöllisyydestä yhteisössä.

Terveen järjen periaate

- Ryhmäkeskustelussa puhuttiin siitä, kuinka laitoksessa olemme valmiita toimintatapojen jatkuvaan kehittämiseen/muuttamiseen, asioiden pohtimisen ja keskustelun tärkeydestä ja niitä mahdollistavista foorumeista. Pidetään kiinni nuorten palavereista, henkilöstöpalavereista ja työnohjauksesta. Perustellaan lapsille, miksi toimitaan tietyllä tavalla, toimintatavat pidetään ajantasaisina ja käytetään maalaisjärkeä. Otetaan jatkossakin opiskelijoita harjoitteluihin ja heiltä saatua uutta tietoa tai ajatuksia hyödynnetään työmme kehittämisessä.

Avoimuus ja rehellisyys

- Puhuttiin rajatusta avoimuudesta laitoksessa. Kaikki tieto ei kuulu kaikille, on huolehdittava jokaisen yksilön yksityisyydestä. Puhuimme myös paljon rehellisyydestä. Aikuisten esimerkki rehellisyydestä lapsille on hyvin tärkeä ja se luo luottamusta. Myös avoimuutta puolin ja toisin on oltava. Keskustelun yhteydessä koettiin, että monet asiat pitää ensin aikuisten kesken prosessoida ja sitten vasta käydä lasten kanssa läpi.

Oikeudenmukaisuus

- Oikeudenmukaisuuteen liittyen keskustelu ohjautui oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoisuuteen laitoksen arjessa. Olemme yhteisö, jossa jokainen on kuitenkin yksilö, miten tämä näyttäytyy arjessa ja miten se näyttäytyy lapselle, kun aina tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti toimiminen ei tarkoita samoja asioita jokaiselle. Toimintatavat voivat olla hyvinkin erilaisia ja silti niillä pyritään oikeudenmukaisuuteen. Lastensuojelulaitos yhteisössä lapset ovat monesti eri kehitystasolla ja heillä saattaa olla erilaisia yksilöllisiä haasteita, jonka vuoksi esimerkiksi kaikilla 15-vuotiailla ei voi olla samanlaisia vapauksia ja vastuita. Puhuttiin tässäkin yhteydessä avoimen keskustelun tärkeydestä ja hyvästä asioiden perustelemisesta lapsille, jotta välttyttäisiin epäoikeudenmukaisuuden kokemiselta.

Luottamus

- Keskusteltiin lapsiin ja työkavereihin luottamisesta. Luottamus on yksi iso osa työ- ja koko yhteisön toimivuutta. Meidän pitää pystyä luottamaan työkaveriin ja hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Pitää kyetä avoimeen keskusteluun työvuorojen aikana ja erilaisissa foorumeissa. Jatkuvaa keskustelua luottamuksesta pitää käydä myös lasten kanssa. Yhteisön luottamuksen petettäessä, käydään asia läpi yhteisökokouksessa kuitenkin loukkaamatta kenenkään yksityisyyttä. Jotkut asiat on hyvä käydä läpi vain kyseisen lapsen kanssa tai asiaan liittyvien kesken mutta isommat yhteisöön vaikuttavat tai yhteisössä puhututtavat asiat tulee käsitellä yhteisökokouksessa. Lapsille pitää myös korostaa sitä, että luottamus on mahdollista saada takaisin asioiden käsittelyn jälkeen. Kuitenkin tässä työssä tulee meidän käyttää maalaisjärkeä ja joitain asioita on pakko välillä tarkistaa. Lapsi voi kokea tämän epäluottamuksena mutta tilanteissa, joissa

se voi esimerkiksi liittyä lapsen turvallisuuteen on meidän näin toimittava. Jos lapsi on pettänyt luottamuksen moneen kertaan, tulee meidän myös lapselle opettaa sitä, että luottamuksen takaisin saaminen etenee välillä pienin askelin, kunnes täysi luottamus ansaitaan takaisin. Monesti luottamusasiat ovat myös hyvin tilanneriippuvaisia ja liittyvät myös tietyllä tavalla lapsen tilanteen kokonaiskuvan hallitsemiseen.

Turvallisuus

- Keskusteliin yleisestä turvallisuudesta laitoksessa, liittyen pelastussuunnitelmaan ja henkilökunnan tarvittavaan koulutukseen esimerkiksi kiinnipitotilanteissa. Korostetaan lapsille väkivallattomuutta, eikä hyväksytä mitään väkivallan muotoja. Väkivaltatilanteista keskustellaan nuorten palavereissa ja niistä tulee seuraamuksia. Kerrotaan myös jokaisen velvollisuudesta puuttua esimerkiksi kertomalla aikuiselle, jos näkee tai kuulee väkivaltaista käyttäytymistä.

Tavoitteellisuus

- Erittäin tärkeää on ylläpitää jatkuvaa keskustelua työyhteisön ja lasten tavoitteista. Perustehtävää on kerrattava ja se on pidettävä jatkuvasti mielessä. Lasten kuukausiraportteihin kirjataan lyhyen aikavälin tavoitteita. On olemassa yhteisiä ja omia tavoitteita.

5.5 Yhteisökasvatus laitoksessa

Yhteisön tietoista hyödyntämistä perustehtävän toteuttamisessa. (Murto 2013, 12.)

Toiminnallinen rakenne

Yhteiset foorumit:

nuorten palaveri
henkilöstöpalaveri
työnohjaus
kriisipalaveri

Työtehtävät:

Koulunkäynti
Oman huoneen siivous
Kotityöpäivä
Harrastukset

Yhdessä tehtävät asiat:

Arkinen yhdessäolo

Leffaillat

Erilaisten juhlien suunnittelu, järjestäminen ja viettäminen

Nuorten ilmoitustaulu

Vuosikalenteri

Erilaiset retket ja ulkoilut

Yhteiset ruokailut

Urheiluteemapäivät

”Henkilökunnalla ja asiakkailta on olemassa omia kokouksiaan ja tehtäviään mutta jos ne ovat liian erillään toisistaan ja yhteistä toimintaa on vähän, voi yhteisöllä olla suuri riski tulla hajanaiseksi. Hajanaisella yhteisöllä on vaikea kasvattaa ja kuntouttaa asiakkaita” (Murto 1997, 239-240).

Laitoksessamme toimitaan aikuisjohtoisesti mutta kuitenkin niin, että lapsia kasvatetaan demokratiaan. Yhdessä suunnitellaan asioita, otetaan lapset mukaan päätöksentekoon sekä hoidetaan erilaisia velvollisuuksia ja tehtäviä.

Laitoksessamme on lasten kanssa yhdessä mietityt arvot, hyvät käytännöt ja säännöt ja niitä päivitetään aina tarvittaessa yhdessä. Sääntöjä on yhteensä neljä ja ne liittyvät yleisesti kiellettyihin asioihin kuten varastamiseen, kiusaamiseen/väkivaltaan ja päihteiden käyttöön. Näiden sääntöjen rikkomista pidetään laitoksessamme hyvin vakavana. Sääntöjen rikkomisesta seuraa laitoksessa aina keskustelun lisäksi jokin seuraamus, joka on yksilö -ja tilannekohtaisesti mietitty mutta kuitenkin yhtenäisen linjan mukainen. Hyviä käytäntöjä on enemmän ja ne liittyvät enemmän arkisten askareiden hoitamiseen kuten koulunkäyntiin, läksyjen tekemiseen, yöllä nukkumiseen, oman huoneen siivoamiseen yms. Hyvät käytännöt ovat ns. sääntöjä, joita voi turvallisissa rajoissa testata ja niiden rikkomisen käsitellään pääosin keskustelemalla.

Laitoksestamme löytyy käytävältä lasten ilmoitustaulu, johon kootaan kaikkia lapsia koskeva, tarpeellinen ja arkeen liittyvä tieto. Ilmoitustaululla olevat asiat pyritään esittämään helppolukuisesti ja lapsille mielekkäällä tavalla, muun muassa värejä

hyödyntämällä. Ilmoitustaululta jokainen lapsi löytää oman viikko-ohjelmansa. Viikko-ohjelmaan on kirjattuna siivous- ja kotityöpäivä, pyykkipäivä, harrastukset ja muut yleiset menot tai yhdessä tehtävät asiat. Henkilökohtaisia menoja ei kirjata kaikkien nähtäville. Ilmoitustaululta löytyy myös kuluvan viikon ruokalista ja ohjaajien työvuorolista. Nämä ovat lapsille tärkeitä asioita, jotka tukevat lapsen arjen ennakoitavuutta, luovat turvaa ja lisäävät avoimuutta. Ilmoitustaululta löytyy myös viimeisimmän nuorten palaverin pöytäkirja ja muuta lapsille hyödyllistä infoa.

Laitoksessamme aikuisten ja lasten yhdessä tekemiä asioita pidetään erityisen tärkeinä. Aikuiset ja lapset syövät päivittäin yhdessä, juhlietaan syntymäpäiviä ja erilaisia juhlapyyhiä yhdessä, tehdään retkiä, ulkoillaan, urheillaan yms. Laitokseemme sijoitettujen lasten yhteisiä muistoja kerätään laitoksen käytävän seinällä olevaan vuosikalenteriin. Sinne muistoja kerätään kuvin ja tekstein yhteisistä retkistä ja erilaisista tapahtumista ja arjen touhuista. Laitoksessamme kannustetaan ja tuetaan myös oman harrastuksen löytämiseen ja harrastukseen sitoutumiseen. Myös lasten kaverisuhteita pidetään hyvin tärkeinä.

Laitoksessamme järjestetään joka viikko sunnuntaisin nuortenpalaveri. Nuorten palaveriin osallistuvat kaikki laitoksen lapset ja paikalla olevat aikuiset. Nuorten palaverissa käytetään samaa pohjaa kuin laitoksen henkilökunnan työpaikkakokouksissakin. Joka kerralla käydään myös läpi ajatuksia viime viikosta ja myös katsotaan jo tulevaa viikkoa kohden. Laitoksen aikuiset ovat koonneet pohjaan ajankohtaisia käsiteltäviä, tiedotettavia tai päätettäviä asioita. Myös lapset ovat saaneet tuoda ajatuksiaan asialistalle. Lasten on myös mahdollista tuoda palaverissa esiin erilaisia toiveita esimerkiksi aikatauluihin, retkiin yms. liittyen, jotka sitten viedään tiedoksi henkilökunnan työpaikkakokoukseen. Nuortenpalaveri on myös hyvä foorumi esimerkiksi sääntöjen keräämiselle, erilaisten tilanteiden läpikäymiselle, ajatusten ja mielipiteiden esiin tuomiselle ja kuulumisten vaihtamiselle. Nuorten palaveri tukee myös osaltaan laitoksessa tärkeänä pidettyä lasten osallisuuden toteutumista. Nuorten palaverin lopuksi pidetään aina positiivisuusrinki, jossa jokainen sanoo vasemmalla puolellaan istuvasta henkilöstä jotain positiivista. Positiivisuusringissä ollaan käytetty hyödyksi myös esimerkiksi erilaisia vahvuuskortteja. Usein palaverin lopuksi on myös tarjolla jotain herkua.

Jos yhteisössämme on tapahtunut jokin kaikkia puhuttava tilanne esimerkiksi riitalanne tms. niin kokoonnumme kaikki yhdessä ”kriisipalaveriin”. Kriisipalaverin aikana kaikki muut yhteisön tehtävät pysähtyvät. Kriisipalaverissa käydään läpi tilanne, kuullaan kaikkien ajatukset ja yritetään selvittää asia yhdessä. Palaverissa käytetään kasvattavasti hyväksi ryhmäpainetta esimerkiksi huonon käytöksen kitkemiseksi pois. Yhteen kokoonnutaan myös positiivisten asioiden vuoksi, jolloin esimerkiksi yhden yhteisön jäsenen onnistuminen (esimerkiksi koulumenestys) tuodaan esiin ja iloitaan siitä.

Muita tärkeitä foorumeita laitoksessamme ovat henkilökunnan päivittäiset raporttiajat, työpaikkakokous, joka on kerran kolmessa viikossa ja työnohjaus, joka on kerran kuukaudessa. Näiden foorumien säännöllisyydestä pidetään kiinni ja ne mahdollistavat jatkuvan arjen arvioinnin, kehittämisen ja laadun varmistamisen. Työyhteisön säännölliset keskustelut nähdään myös tärkeinä työhön voimavaroja tuovana asiana.

5.5.1 Laitoksen yhteisökasvatukselliset periaatteet

Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys

Vastuu ja vapaudet kulkevat laitoksessa käsikädessä. Opetetaan lapsia toimimaan demokraattisesti. Pyritään demokraattisuuteen mutta kuitenkin aikuisjohtoisesti. Käytetään maalaisjärkeä ja kohdellaan kaikkia tasa-arvoisesti. Panostetaan lasten mielipiteiden kuulemiseen ja osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseen arkisissa toimissa. Toimitaan yhteisöllisesti, kuitenkin yksilöä ja yksilöllisyyttä kunnioittaen.

Terveen järjen periaate

Laitos on kehittämismyönteinen. Keskustelufoorumeista pidetään kiinni ja niitä pidetään tärkeinä. Käytetään maalaisjärkeä ja perustellaan asioita lapsille. Toimitaan opiskelijamyönteisesti ja ollaan avoimia uusille ajatuksille.

Avoimuus ja rehellisyys

Toimitaan avoimesti kaikkia kohtaan mutta kuitenkin jokaisen yksityisyyttä kunnioittaen. Aikuisten oltava esimerkkeinä rehellisyydestä.

Oikeudenmukaisuus

Avoimuus ja asioiden perusteleminen tärkeää. Laitoksessa otettava huomioon jokaisen ikä- ja kehitystaso.

Luottamus

Luotetaan työkavereihin ja lapsiin. Luottamuksen petettyä asia käsitellään ja ollaan valmiita luottamaan uudelleen. Luottamuksen uudelleen saaminen voi edetä pienin askelin.

Turvallisuus

Kaikki väkivallan muodot kiellettyjä. Jokaisella vastuu puuttua nähdessään/kuullessaan väkivaltaa.

Tavoitteellisuus

Pidetään perustehtävä selkeänä mielessä. Jokaisella omat henkilökohtaiset tavoitteet ja yhteiset tavoitteet. Jatkuvaa keskustelua tavoitteista.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI

Mielestäni osallistuva toimintatutkimus sopi hyvin kehittämistyölleni, koska kyse oli oman työpaikkani arjen kehittämisestä. Toimintatutkimuksen lähtökohtana onkin, että se tehdään aidoissa oloissa ja niin, että siitä saadaan mahdollisimman paljon käytännön hyötyä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2010, 9.) Mielestäni tutkimukseni oli johdonmukainen ja se eteni selkeästi. Valitut aineistonhankintamenetelmät koin myös työlleni sopiviksi. Ryhmäkeskustelujen analyysin jäsentäminen oli hieman haastavaa koska tekstiä oli paljon, vaikka olin sitä pyrkinyt rajaamaan jo aineiston hankintavaiheessa.

6.1 Ryhmäkeskustelut ja Learning café

Ryhmäkeskusteluihin osallistuvien määrä vaihteli kehittämistyössäni paljon. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut hyvä varata ryhmäkeskusteluille erillinen aika, eikä pitää

niitä osana henkilöstöpalaveria. Aika olisi ollut hyvä varata niin, että kaikki työyhteisön jäsenet olisivat niihin päässeet osallistumaan. Ryhmäkeskusteluissa saimme kuitenkin aikaiseksi hyvää keskustelua, joista pyrin informoimaan myös niille, jotka eivät keskusteluihin päässeet osallistumaan. Learning Café-ajatuksen soveltaminen viimeisessä ryhmäkeskustelussa oli mielestäni hyvä valinta ja se sopi aineiston keräämiseen hyvin. Sen avulla pystyi myös hyvin pitämään kiinni siitä, että kaikki osallistuivat keskusteluun.

6.2 Teemahaastattelut

Ryhmäkeskustelut ja lasten teemahaastattelut sujuivat odotetusti. Olin jo ennalta varautunut lasten kohdalla siihen, että kaikki eivät välttämättä suostu haastatteluun vastaamaan ja kuudesta lapsesta yksi kieltäytyi. Myös ennakkokäsitykseni lasten vastauksista osuivat hyvin lähelle tulleita vastauksia. Olin mielestäni onnistunut hyvin löytämään teemat laitoksen arjesta ja haastatteluissa pysyimme aika hyvin teemoissa. Minut yllätti kuitenkin muutamien lasten kohdalla hyvinkin tarkat ja perustellut vastaukset ja ajatukset. Erittäin tyytyväinen olin siitä, että useimmat lapset kokivat haastattelun mieleiseksi ja kokivat sillä olevan merkitystä -ja vaikutusta heidän arkeensa. Muutamat lapsista kertoivatkin minulle, kuinka olivat jo odottaneet koska heitä haastatellaan ja olivat kuulleet toiselta haastateltavalta, että haastatteluun oli kiva osallistua.

Kehitettävää haastattelujen pitämisessä olisi jatkoa ajatellen ajankohdan ja paikan valitsemisessa. Ajankohdat yritin suunnitella hyvin mutta arkeen tuli jatkuvasti muutoksia, jos olisin pitänyt haastattelut jossain muussa paikassa olisi ajankohtien muutokselta ollut helpompi välttyä. Myös rauhallisen tilan saaminen laitoksesta oli välillä haastavaa ja muutaman lapsen haastattelu keskeytyikin tämän vuoksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutustuessani opinnäytetyöni keskeisiä teemoja käsittelevään teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin huomasin, ettei yhteisökasvatuksesta lastensuojelussa ei ole kovin paljoa aikaisempaa tutkimusta. Muutamia ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä löysin ja Pro Graduja, joissa sivuttiin aihetta. Yhteisökasvatus on yksi yhteisöhoidon suuntauksista, ja yhteisöhoidosta löytyi enemmän tutkimuksia erilaisista terapeuttisista yhteisöistä kuten päihde- ja mielenterveys yksiköistä (Murto 2013, 14). Osallisuudesta lastensuojelussa löytyi huomattavasti enemmän tutkimustietoa. Tutkimukset keskittyivät kuitenkin usein rajattuihin toimenpiteisiin ja lastensuojelun prosesseihin. Huomattavasti vähemmän on tehty tutkimusta lastensuojelulaitosten arkisemmasta ja käytännönläheisemmästä osallisuudesta, johon tässä kehittämistyössäkin enemmän keskitytään. (Moisio 2018, 17.)

Yhteisön jatkuva kehittäminen on tärkeää ja kehittämistyöni oli merkityksellinen laitoksen lastensuojelutyölle. Kehittämistyöni palautti hyvin mieliin jo vähän unohdukseen jäänyttä yhteisökasvatusta ja henkilökunta sai uutta innostusta asiaan. Sain hyvää palautetta käydyistä ryhmäkeskusteluista ja lasten haastatteluista. Puhetta on ollut mahdollisuudesta, että yhteisökasvatuksesta tulisi vastuualueeni työyhteisössä. Yhteisökasvatuksesta laitoksen arjessa ei tule koskaan valmista vaan se jatkaa muokkaantumistaan koko ajan. Lapset ja aikuiset saattavat vaihtua mutta taustalla olevan ajatuksen yhteisökasvatuksellisesta toimintatavasta tulee pysyä. Tärkeää on, että asiaa palautellaan säännöllisesti mieleen ja pidetään kiinni yhteisökasvatuksen toiminnallisista rakenteista. Jatkuva työn kehittäminen ja keskustelu periaatteista, tavoitteista ja toimintatavoista tulee olla aina vahvana osana arkea. (Murto 2013, 15.)

Kehittämistyöni edetessä ja sen valmistuttua havaitsin yhä vahvemmin sen, kuinka osallisuus ja yhteisöllisyys kulkevat lastensuojelulaitostyössä käsikädessä. Kehittämistyössäni osallisuus ymmärretään arjessa tapahtuvina asioina, joissa myös yhteisöllisyys on vahvasti läsnä. Teemahaastatteluissa lasten vastaukset olivat hyvin lähellä arkea ja laitoksen jokapäiväistä työtä ja niistä oli hyvin mahdollista lähteä miettimään toimintatapojen kehittämistä. Kehittämistyöni toi lapsille kokemuksen osallisuudesta;

oman mielipiteen kertomisesta, sen kuulluksi tulemisesta ja osallistumisesta oman yhteisön kehittämiseen, toisille kokemus oli vahvempi kuin toisille. Osallisuus näkyi myös kehittämistyön muissa tuloksissa, kuinka lasten osallisuutta mahdollisesta arjen monissa askareissa. Tärkeää on jatkossakin saada lapsille kokemuksia, siitä että he saavat olla osallisina oman ja yhteisönsä arjen suunnittelussa ja kehittämisessä ja siihen tullaankin panostamaan. Osallisuuden mahdollistamisessa on myös tärkeä ottaa huomioon se, että yleensä siihen ei tarvita juuri mitään erillisiä rakenteita vaan aikuisia, jotka kunnioittavat, ehtivät kuuntelemaan ja keskustelemaan lapsen kanssa. (lapsiasiainvaltuutettu 2006, 34.)

Monessa aiheessa päädyimme vahvistamaan aikaisempia käytäntöjä tai hieman muuttamaan niitä. Myös asioiden uudelleen kertaaminen ja tarkempi avaaminen lapsille koettiin monessa kohtaa tarpeelliseksi. Kehittämistyöni tärkeimmäksi asiaksi monessa kohdassa muotoutui avoimen keskustelun tarve sen erilaisissa muodoissa lasten ja aikuisten välillä. Moisiokin (2018, 17) korostaa tutkimuksessaan osallisuuden kokemuksen syntymisessä aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen laatua, kuitenkin unohtamatta koko yhteisöä, joka määrittää myös sitä millaiseksi osallisuus lopulta yhteisössä muotoutuu. Yhteisökasvatuskoulutuksen ja kehittämistyön yhtenä tärkeänä huomiona oli myös henkilöstöpalaverien ja työnohjauksen tärkeys työn laadukkaan toteuttamisen varmistamiseksi.

Tutkittuani erilaisia raportteja osallisuuden lisäämisestä lastensuojelussa mieleeni jäi vahvasti myös Mikko Orasen raportti. Orasen raportissa Mitä mieltä? Mitä mieltä! (2008, 56) kokeiltiin miten lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja nuorten osallisuutta työn ja palvelujen kehittämisessä voisi vahvistaa ja mitä nuoret ajattelevat lastensuojelun käytännöistä. Tutkimuksen tuloksiksi tuli, että lasten kanssa voidaan keskustella lastensuojelusta ja heidän kanssaan voidaan tarkastella lastensuojelun erilaisia käytäntöjä ja ilmiöitä. Asiakkaina olleilla lapsilla oli paljon kokemuksia, ja erilaisia mielipiteitä asioista ja he jakoivat niitä mielellään. Tärkeää oli kiinnostuneen kuuntelijan vaikutus, riittävä aika ja sopiva ympäristö. Nuorten ryhmässä oli myös esitetty kysymys: miten tärkeää lapsen oman näkökulman kuuleminen on, ja oli vastaus tullut heti: ”Se on tärkeää, erittäin tärkeää ja vielä kaupan päälle tärkeää.” (Oranen 2008, 56.)

Yhteisökasvatuksellisen ajattelutavan kehittäminen on jatkunut myös kehittämistyöni jälkeen. Kehittämistyön toteuttamisen jälkeen tuli tieto laitoksen liittymisestä osaksi toista yksikköä ja esimieheni pyysi minua pitämään puheenvuoron yhdistymispalaverissa molempien laitosten henkilökunnalle. Pidin puheenvuoron ja ryhmäkeskustelua liittyen yhteisökasvatukseen ja sen merkitykseen tulevassa muutoksessa. Yhteisökasvatus toimii hyvänä yhteisenä ohjenuorana kahden aika erilaisen laitoksen yhdistymisessä ja siitä pyritään pitämään kiinni. Yhteisökasvatuksellisen ajattelu- ja toimintatavan kehittäminen lasten osallisuus huomioon otettuna jatkuu siis laitoksessa yhä edelleen ja muokkaantuu myös varmasti muutoksen yhteydessä.

LÄHTEET

Aaltola J. & Syrjäjä, L. 1999. Tiede, toiminta ja vaikuttaminen. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Juva: Ps-
viestintä Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tekijät, vastapaino: Tampere.

Espoon sivistystoimen työkalupakki palvelumuotoiluun. n.d. Viitattu 10.8.2018.
https://designresearch.aalto.fi/groups/encore/wp-content/uploads/2013/11/Sivistystoimen_tyokalupakki_palvelumuotoiluun2.pdf

Evipron www-sivut. n.d. Yhteisökuntoutus -koulutus. Viitattu 15.8.2018.
<https://www.evipro.fi/koulutukset/yhteisokuntoutus-koulutus/>

Haukijärvi, N., Kangas, A., Knuutila, H., Leino-Richert, E. & Teirasvuo, N. 2014. Tavoitteena aktiivinen ja työelämälähtöinen oppiminen. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja: Turku.
<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165107.pdf>

Heikkinen, H. L. T. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. L. T, Rovio, E. & Syrjäjä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. 3. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Gaudeamus Helsinki University Press: Helsinki.

Hotari, K., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Teoksessa M. Bardy. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Rovio, E. & Syrjäjä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. 3. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Innokylän www-sivut. 2012. Bikva-asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenettelmä. Viitattu 17.8.2018.
<https://www.innokyla.fi/web/malli109677>

Innokylän www-sivut. 2017. Learning cafe eli oppimiskahvila. Viitattu 15.9.2018.
<https://www.innokyla.fi/web/malli2825539>

Kaipio, K. 1997. Antakaa meille mahdollisuus Johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. 4. painos. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.

Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.

Kaipio, K. & Murto, K. 1980. Toimiva yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.

Kallio, L. & Teerenhovi, A. 2017. Luentodiat. Evipro-Yhteisökasvatuskoulutus. Julkaisematon lähde.

Krogstrup, H. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi, Bikva-malli. Hyvät käytännöt, Menetelmä-käsikirja. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Helsinki. Viitattu 2.10.2018.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lahtonen, M. 1999. Keskustellen parempaan työyhteisöön. Teoksessa Heikkinen H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Jyväskylä: Ps- viestinä Oy.

Lapsiasiavaltuutettu. 2006. Lapsiasiainvaltuutetun toimintakertomus vuodelta 2005. Selvityksiä 2006: 36. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

<http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/toimintakertomus-2005.pdf>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 muutoksineen.

Moisio, J. 2018. Kohtaamisia retkillä. Osallisuus ja yhteisöllisyys lastenkotien retki-toiminnassa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Murto, K. 2013. Terapeuttinen yhteisö. Porvoo: Bookwell.

Murto, K. 1997. Yhteisöhoidon suuntauksia. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitos raportti 7.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.

Porin kaupungin www-sivut. n.d. Lastensuojelulaitokset ja tuettu asumisyksikkö. Viitattu 1.1.2019.

<https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaali-ja-perhepalvelut/lastensuojelu/lastensuojelulaitokset-ja-tuettu>

Rajala, S. 2015. Porin perusturvan lastensuojelutyötä kehitetään yhteisökasvatuksen hengessä. Viitattu 23.4.2018.

<https://www2.pori.fi/perusturva/uutiset/2015/03/porinperusturvanlastensuojelutyota-kehitetaan-yhteisokasvatuksen-hengessa.html#.WuMGSC5ubIU>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011:1. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73418/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223250.pdf?sequence>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014:4. Lastensuojelun laatusuositus. Helsinki.

<https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3488-7>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. n.d. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 4.2.2019.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2018. Lapsen osallisuus. Viitattu 15.12.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 7.2.2019.

<http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus & sisällönanalyysi. Kustannus-osakeyhtiö Tammi: Helsinki.

Turja, L. 2017b. Osallisuus on lapsen oikeus. Talentia-lehti. Viitattu 10.1.2018.

<https://www.talentia-lehti.fi/osallisuus-on-lapsen-oikeus/>

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Äimälä, A-M., Tuomi, J. & Wallin, O. 2005. Projektin aloitus-pysähdy pohtimaan onko aika kehittää. Teoksessa Tuomi, J. (toim.) Kokemuksia työyhteisön kehittämiseen. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Viitattu 20.3.2019.

<http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/C/6-Kokemuksia-tyoyhteison-kehittamiseen-Opas-kouluttajalle-karikkojen-valttamiseksi.pdf>